



MŰVÉSZVILÁG

Egyes szám 35 kr.

I. ÉVFOLYAM
1899 JUNIUS 15
6. SZÁM

KOMOGÉN

Szenzációs

Ritka eset, hogy egy ujonnan feltalált szer oly rövid idő után, oly sikereket tudjon felmutatni, mint az én törvényileg védett

hajpomádém KOMOGÉN.

Ezen, mint a tényleg egyedüli, a kihullást gátló és hajnövesztő szer, kitünőségek és magánosok által el van ismerve. — Próbátételek a 1 vagy 2 korona árban a biztos eredményről meggyőznek. — s a feltaláló



«Komogén» által elért sikerem

WINTER HERMINA, Bécs, IX., Bleichergasse 1/L., 11. a.
 által mindenhatóan készségesen elküldetnek

Itt csak egynéhány a sok elismerő levelekből:

Igen tisztelt asszonyom!
 Minthogy Komogén kitünő pomádéjáról hallottunk, több hölgy szintén 6 tégelyt óhajt belőle, küldeményt kérem utánvétellel és vagyok tisztelettel

Nasitz, 1899. március 12. *Graser Anna*

— Felkérem, hogy Komogén kitünő hajpomádéjából 1 tégelyt a 1 korona, azonnal küldjön.

Bécs, febr. 28. *Koch János, II., Springergasse*

— Kérem küldjön pomádéjából 2 tégelyt a 2 korona.

Krakko, 1899. márc. 15. *Stosszanki, tanár*

Ismét elárusítóknak árkezelvény Képviselek mindenütt kerestetnek

LOHR MÁRIA

EZELŐTTI KRONFUSZ

Gyár:
 VIII., Baross-utca 85

Fiókok:

VI., Andrássy-ut 16. sz.
 VIII., József-körut 2. sz.
 IX., Kálvin-tér 9. szám
 V., Harmincad-utca 3
 VI., Teréz-körut 39. sz.

OSIPKE
 VEGYÉSZETI
 TISZTÍTÓ
 ÉS
 FESTÉSZETI
 INTÉZETE

HEVESI BALÁZS UTÓDA

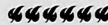
≡ HARKAI MÁRIA ≡

zongora-gyárosné, állami iskolák szállítója

≡ BUDAPEST ≡

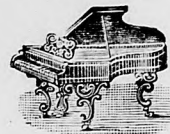
Váci-körut 5, I. em.

Magyar stílusban készült tulipános zongorák egyedüli gyártója



Elvállal minden e szakmába vágó javítást, hangolást és levágást

Milleniumi nagy érem kitünő, jó, szép munka, haladás, jó ízlés, versenyképességért



1893-ban iparegyesületi ezüst éremmel kit.

PRIVÁT

DETEKTIV

BUDAPEST

FERENCZ-KÖRUT 33

Elvállalja a házasságtörések diszkrét kinyomozását, ugymint kutatásokat, megfigyeléseket, tudakozásokat

Műfogak és fogsorok

a legjobb minőségben a legjutányosabb árak mellett készíttetnek anélkül, hogy a gyökereket el kellene távolítani 10 évi jótállás mellett

Hivatalnokoknak 50 százalékkal olcsóbban, kívánatra részletfizetésre is

≡ KEMÉNY E. ≡

BUDAPEST VII., Klauzál-utca 2. I. em.
 a Párisi Nagyrúházzal szemben

Janky és Neuzil

érem, vasbutor-fényező és épületmázoló vállalkozók

BUDAPEST

VII., Dohány-utca 45. sz.

Elvállalnak fürdőkádak, konyha, vizes edényekben bármilyen mázolás munkát — versenyárak mellett

Fősúlyt fektetünk a vasbutor mázolás munkákra Javitások olcsón elkészíttetnek

BRÜNAUER SÁNDOR

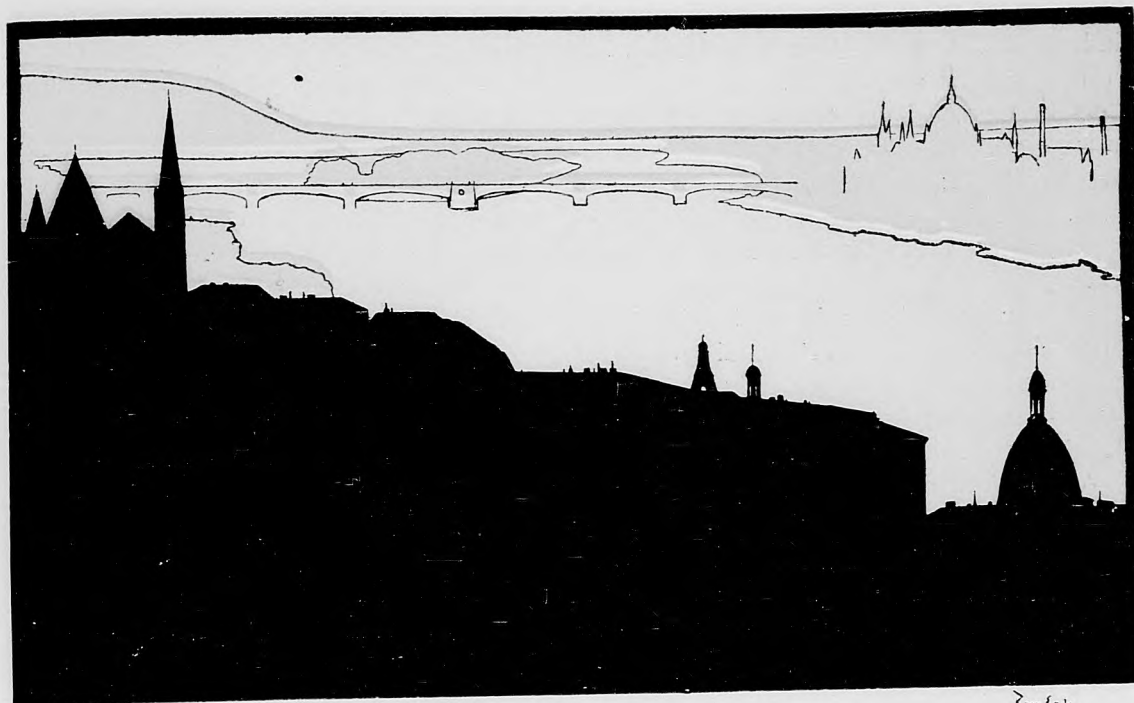
ÉPÜLET ÉS DISZMŰ
 BÁDOGOS

≡ BUDAPEST ≡

IZABELLA-UTCA 64. SZÁM

Elvállal mindennemű légszesz és vízvezeték-, fürdő berendezések-, csöcsatornázások-, szagtalan árnyékszek-, telefon-, szobavirág-, szöcső-berendező munkákat Ajánlja a t. házi urak figyelmébe a ház .. évi rendbentartását jutányos árért .. Javitások gyorsan és olcsón készíttetnek





Mária koszoruja

Irta Bársony István

— Jolánka édes! . . . Add ide csak a csibukomat; tömd meg előbb; tudod ugy lágyan, ahogy én szeretem. Ott a fidibusz az asztalomon. . . . A—á—á—h! be fáradt is vagyok; be jól esik ez a kis pihenés a mai strapa után.

Jó negyvenes lehetett a férfi, a ki így mentegette magát azért, hogy akkorát ásitott az imént. Végig nyujtózott az ebédlő bőrpamlagán s meglehetősen egykedvűséggel, végzetlenül semmitmondó arccal nézett ki a nyitott ablakon.

Felesége legalább husz évvel volt fiatalabb nála, de azért alig tűnt fel, hogy nem nagyon illenek össze. Mert az egyébként kedves, valamikor talán bájos arcu fiatal teremtés vonásait krónikus sápadtság tette átlátszókká, s mozgulatai lassuk, öregesek, vontatottak voltak, mintha láthatatlan súly huzná minden tagját a föld felé.

Szó nélkül engedelmeskedett, megtömté a csibukot, előkereste a fidibuszt s vitte az urának.

Odakinn felséges nyár volt. Az eperfán seregélyek civódtak egymással s folyvást hal-

latták rekedt hangjokat; a papsajtós udvar zöldjében fehér rucasereg hűsölt; az udvar mélyéből az istálló nádfedele látszott s attól balra sűrű lombok, a zöld szín sokféle árnyalatával. Az volt a gyümölcsös.

— Ül le csak egy kicsit Jolánka. — Hát azt hiszem, lesz egy kis nyereség az új hidon. A pályázatot én ütöttem el; egy konkurrens sem szállíthatja az anyagot olyan olcsón, mint én. Oszd' lásd, az embernek tudni kell a módját, kentük is a szekeret, bizony.

Szuszogva, erőlködve vette ki oldalszékéből a jegyzőkönyvet s elkezdett számolgatni. A téglánál biztos haszon van; a vasrészeket legalább husz percentes árengedménnyel kapom Kainéktól, ha készpénzzel fizetek. Bukóban vannak; pénz, készpénz kell most most nekik mindenért . . . De te, szivem, nem is hallgatsz ide!

Bizony az asszonynak egészen másfelé járhattak a gondolatai. Összerezent, amikor az ura hirtelen rászólt; elpirult egy kicsit, de csakhamar még sápadtabb lett, mint azelőtt volt.

— Már hogyne hallgatnék! Hallottam én mindent . . . A téglát Kainék szállítják . . . nyernek is rajta szépen . . .

A kertben, mintha egyre szólt volna a sárgarigó. De nemcsak rigó volt ott, hanem igazi fuvola is: mélabus, bánatos, olvadó hangu.

Palkovics urat boszantotta a keserves zene.

— Már megint rontja a tüdejét az a szerencsétlen flótás. Nem értem, mi gyönyörűsége lehet benne. Az ember még csak nem is szundíthat tőle; ugyan Jolánka, tedd be az ablakot, kérlek.

A csibukot nekitámasztotta a divánsarkának s befordult. Két perc múlva horkolt; bizonyosra lehetett venni, hogy egy óra eltelte előtt fel nem ébred.

Az asszony nesztelen lépésekkel ment ki a szobából, vigyázva tette be az ajtót, hogy zajt ne üssön.

Egyedül volt egy kis verandán, mely előtt egyszerű virágágyak terültek el a ház árnyékában.

Lerogyott inkább, mintsem leült egy gyékényből font zsölyébe; arcát két tenyerébe hajtotta s heves, kétségbeejtő zokogásba tört ki. A mikor valamennyire összeszedte magát, szinte ijedten tekintett körül; sietett a lépcsőn a kertbe, az akácfák felé, a hol kissé elhanyagolt düledező lugas volt, befuttatva dus vadszöllővel.

Sehol senki! Nem látta, nem hallotta senki. Leült a lugas fenyőfa-asztala mellé. A levegő nehéz és fojtó volt itt; nagyon is megfülledt a sűrű bodzafalombok közt, melyek egészen beborították a rozoga lécalcotmányt. A bodza itt-ott már piroslott, de azért virág is volt még a galyakon. A zöldes-fehér ernyővirág kábitó lehelete betöltött mindent.

Lesöpörte az asztalról a fonnyadt leveleket s félénken vett ki a kebléből valamit. Egy kis füzetet, meg egy darab plajbászt. A füzet félig-meddig tele volt már, apró sűrű írással; látszott, hogy aki írta, takarékoskodott a helylyel. Minél több gondolat egy oldalon, egy egész világ egy tenyérnyi papírlapon, hogy könnyen el lehessen rejteni, mindig magával lehessen hordani.

A kis fehér kézben megmozdult az irón s gyorsan futotta végig a parányi fehér sivatagot.

« . . . Azt hiszem, nem bírom ki tovább. Évek gyötrődése kinez már s érzem, hogy vagy belehalok, vagy beleőrülök a reménytelenségbe. . . . Oh Istenem! hát tehetek én róla, ha semmiképen se tudom szeretni? bűnöm az, ha irtóztató prózaisága végkép kétségbe ejt? . . . Én! egy ilyen ember felesége, a ki az egyszeregyen kívül semmi iránt sem érdeklődik! . . . Hogy erőltetem magamat! hogy kényszeritem folyvást a lelkemet, hogy ne lázadjon föl az ellen a rémitő rabság ellen . . . hiába! — Levegőt! az isten irgalmára levegőt nekem! a szívemnek, a benső énemnek, mert így elpusztulok . . . »

Valaki jött, nem lehetett tovább folytatni. Hamar elrejtette a füzetkét s izgatottan várta, hogy ki fordul be a nagy ricinus-bokor mögül a lugas felé.

Megint piros lett, mint a rózsa. Kedves vendég jött; a káplán ur, a ki el szokta látni könyvvel.

Elébe futott volna, ha nem rösteli, de jobb volt, hogy nem tette, mert a fiatal papon így is erőt vett a zavar. Az a kellemes, jóleső elfogódás, amit nem is igyekszik az ember elrejteni, mert tudja, hogy aki miatt van, az nem itéli el érte.

— Isten hozta! Valami szép könyv ez, ugye? — Mohón ragadta ki a könyvet a pap kezéből, elolvasta a címét s mindjárt lapozni kezdett benne. A papocska szerényen jegyezte meg:

— Szeretem ezt az író; sok szív van benne és igaz érzelmek. Az embert igazán megihletik ezek a tiszta fenkölt, nyílt gondolatok.

Együtt kerestek meg egy bizonyos fejezetet s a pap kissé patétikus, de kellemes hangon olvasta. Olyformán, mint mikor a szószékről beszél a hivekhez. Az asszony is olvasta, csak-hogy magában, halkán. De hogy a sorokat láthassa, oda kellett hajolnia egészen a paphoz. Majdnem összesimult az arcuk. A bodza erős, gyilkoló illata át meg átjárta tüdejöket s úgy tért vissza mellőkből egy-egy kis sánum szárnyán. Azt sem tudták, hogy mi a bajuk, csak akadozni kezdtek az olvasásban; megpróbálta folytatni az asszony, neki is összefutottak a betűk a szeme előtt. Utoljára — maguk sem tudták miért: — szétrebbentek és szótlánul ültek le a lugas gyeppadjára. A költői gondolatokkal terhes könyv ott hevert a fűvön.

Az asszony törte meg a csendet.

— Miért jön olyan ritkán, mikor tudja, hogy annyira magamban vagyok.

— Az ura mindjárt a számadataival gyilkol — felelt a papocska kissé tétovázva.

— De hát nem lehetünk mi el ő nélküle?

— Mikor itt vannak a mi virágaink; látjuk a mi gyönyörű kék egünket, olvashatjuk a költőinket.

A megdicsőültek gyönyöre ült az arcára e szavaknál. Nem volt benne egy paránya sem a földi vágyaknak. A szentek tudnak így rajongani az eszményiségért.

A káplán szelid, jóságos mosolylyal bólintott:

— Az igaz!

— Maga az egyetlen, a ki bizalmasom — folytatta a nő, — ha meg mertem gyónni bűneimet, miért ne tudhatná egyéb titkos gondolatomat is? Hova legyek, ha még ön sem ért meg, ha ön sem vigasztal?

Ujra erőt vett rajta az érzékenyülés, megragadta a káplán kezét s azt sem tudva, mit cselekszik, görcsösen szorongatta.

— Én, a ki a tölgyhöz simuló folyondárnak születtem, pirulok az uram miatt, a ki kevesebb nálamnál . . . Nem tudja senki, hogy mit szenvedek, amikor látnom kell, hogy egy számológéphez van kötve a sorsom! . . .

A papocska szemében is köny csillogott. Gyöngéden simogatta az asszony kezefejét, a melyből csak annyi látszott, a mekkora egy liljomlevél. Mondhatatlan vágy szállotta meg, hogy ajkához emelje ezt a kis fehérséget, de sem ereje, sem bátorsága nem volt hozzá, szinte megkönnyebült, mikor az asszony visszahuzta a kezét.

A gyümölcsös felől megint idáig szállt a fuvola dallama. Nem valami nagy művész lehetett a ki fujta, de annál egyszerűbb és kedvesebb volt a dala. Akárcsak a sárgarigóé, a mely százszor is ismétli ugyanazt a lengedező tiluliját és bele nem un soha.

Arrafelé fordultak mind a ketten s némán hallgatták.

Egy fürti fecske kétszer-háromszor is elcsapott előttük s nagy buzgósággal fogdosta

az apró legyeket. Az asszony tele volt megilletődéssel:

— Ha egyszer madárrá változhatnánk!

— És elszállhatnánk a végtelenségbe!

— Söhajtotta a káplán.

Alig lehetett ezt hallani; nem is egymásnak mondták, de azért már megbánta mind a kettő.

A virágok pedig bólintgattak és a mint a szellő összebujtatta őket, azt sugták a szomszédjuknak: *együtt!*

Sokáig tartott némaságuk, pedig a csend borzasztóan nyomta most őket. Mintha valami végzetes lett volna készülődben, mintha a levegő tele lett volna viharpetárdákkal s egyszerre felrobbanhatott volna egyetlen szótól az egész világ. Ha ez a szó eltalál hangzani!

A papocska még nagyobb zavarban volt, mint az asszony. Nekirohant egy virágágnak s elkezdte irtani. Marokkal tépte a violát, meg a pirosbóbitás verbénát.

— Az Istenért, mit csinál? — Kérdezte a fiatal nő, akiben öntudatlanul is felébredt a virágait féltő gazd'asszony önzése.

— Holnap vasárnap lesz, hebegte a pap; a Szűz Mária oltáránál én mondok misét . . . talán megengedi, hogy egy kis virágot vigyek a Mi Asszonyunk tiszteletére . . .

Az asszony áhitattal intett, azután elvette a paptól a virágokat, leült a földre s elkezdte fenni a koszorút a Szűz Mária fejére.

— Ne ezt a pirosat. Menjen csak, ott sok fehér liljom van, hozza ide mind, mind!

A verenda felől érdes hang szólalt meg:

— Ohó papom! majd kap az asszonytól, ha megtalálja látni.

Felébredt már a vén Egyszeregy s hosszúszáru pipával a szájában, közeledett. Mikor meglátta a koszorút fonó asszonyt, elnevette magát.

— Vagy ugy?! . . . már azt hittem, tilosban érem a reverendát. No csak mulassatok édes gyermekeim.

Megfordult s elballagott a gyümölcsös felé.

Még csak vissza sem nézett.

A hófehér liljomok pedig egyre szaporodtak a Szűz Mária koszorujában.







A zuhatag

(Le Torrent)

Donnay legújabb drámája.

Azt hiszem Sarceytól való a régi és modern társadalmi drámának az a tréfás jellemzése, hogy a régi dráma bonyodalma akkörülforgott, miképen kaphatja meg Jancsi az ő Juliskáját, a modern drámának pedig az a problémája, miképen szabadulhatnak egymástól. E tréfában kivált a modern francia drámára vonatkozólag elég komoly igazság rejlik. Mert az utolsó évtizedek francia drámáinak tulajdonzó része a házasság motívumait, különösen pedig a válás és a házasságtörés problémáit tárgyalja. A modern drámában már csak asszonyok, férjes vagy elvált, vagy özvegy asszonyok szerepelnek; leányokat már nemcsak a nézőtérre nem illik hozni, de a színpadra sem . . .

A válás kérdésével foglalkozik a *Comédie Française* jelen évadjának leghatásosabb két darabja is; *Brioux*-nek *Le Berceau* ez. drámája mely, mint halljuk, jövőre a Nemzeti színházban is színre kerül — és *Donnay*-nek, az *Amants* szerzőjének minap nagy sikert aratott drámája: *Le Torrent*. A szerencsétlen házasságoknak a váláshoz és ennek révén a szerelemhez és boldogsághoz való jogával mindkét darab szembe állítja a szerencsétlen házasságból született gyermek természetes jogát a szülők szeretetének éltető melegéhez, a zavartalan fejlődéshez és a boldoguláshoz, ami a

szülők elválásával rendszeren kockára van téve. A »*Berceau*«-ban az elvált házastársakat akik közül a nő csakhamar újra férjhez megy mostohaapát szerezve kis fiának, e gyermek súlyos betegsége ismét összehozza. És a közösen átvirrasztott nehéz éjszakák, a közös aggodalom és rettegés, és végre, mikor a nagy veszélyben forgott gyermek meggyógyul, a közös öröm egymás karjaiba veti őket. Az egész darabból az az igazság sugárzik ki hogy a válásnak csak gyermektelen házasságnál van jogosultsága; mihelyt a házasságból gyermek született, a válás már jogosulatlan és természetellenes és a házastársaknak kötelessége a saját boldogságukat feláldozni a gyermek érdekének és rezignációval viselni a szerencsétlen házasság kínzó bilincseit . . .

A *Donnay* darabja »*Le Torrent*« ezt a problémát sokkal komplikáltabban állítja fel; igaz, hogy aztán nem is oldja meg, hanem, egy merész csapással ketté vágja. A darab meséje néhány szóval elmondva és a tölteléknek használt mellékalakok és mellékeselemények burkából kihüvelykezve a következő: *Versannes Julien*, az ideális gondolkodású és nemes érzésű földbirtokos, akinek felesége *Charlotte* léha, élvezethajhászó, szivtelen teremtés (mellesleg mondva, a *malthusianismus* elvét vallja) jó szomszédi viszonyban

áll *Lambert Camille* papirgyárossal, akinek nyárspolgáriasan prózai gondolkodásától és hypokrita beszéddel leplezett aljasságától neje, *Valentine*, az ábrándos, poétikus lelkű asszony már rég elundorodott s már csak két gyermekének szentelve magát egyhanguan tölti nála örömtelen napjait. Elképzelhető, hogy *Versannes* és *Valentine* között csakhamar beáll a *válrokonság* kémiai proceszusa. Belészeretnek egymásba és egymás szerelmének lángjánál melengetik rideg házasesetükben megdermedt szívüket. Mikor a függöny felgördül, e szerelemnek már gyümölese is érik, ami tekintve, hogy *Valentine* és férje már két év óta *egészen elidegenedtek egymástól*. kétségbeejtő helyzetbe sodorja a szerelmeseket. A menekülésnek két útja áll előttük. Az egyik, melyet *Bloquin* abbé tanácsol *Valentine*-nek, aki mindent meggyónt néki, nagyon egyszerű és nagyon banális: *Valentine* újra közeledjék férjéhez és »a törvényesség lobogójával fedezze ballépésének következményeit«. Ezt, mint erkölcstelen csalást, *Valentine* felháborodással visszautasítja. Ennél becsületesebb, mert őszintébb, az, amit *Versannes*nak jó barátja, a francia drámákban elmaradhatatlan jó barát, tanácsol. Vonják le becsületesen tettük konzekvenciáját, utazzanak el messzire együtt, azután rázzák le mindketten szerencsétlen házasságuk gyötrelmes bilincseit és legyenek egymásé a világ előtt is. A la bonne heure! Magam is ezt tanácsoltam volna nekik, ha . . . az a két bájos gyermek nem volna, akiket a második felvonásban látunk vidáman játszani és pajkoskodni és akik úgy szeretik az anyjukat, hogy riva fakadnak, ha szomorúnak látják. Ezekről a gyermekektől *Valentine* nem bír elszakadni. Mitévő legyen hát? Tudnak tán Önök valami más kibontakozást ebből a kegyetlen dilemmából? Nem? Nos, *Donnay* sem tudott és azért, mint már mondtam, egyszerűen kettévágja a csomót. *Valentine* beleveti magát abba a zuhatagba, melynek partján kedvesével annyi boldog órát töltött volt, és a malom kerekei testét izekre tépik. — Ezzel végét veti minden gyötrelmének és — az egész problémának.

Az alábbiakban közlöm a darabnak egyik leghatásosabb jelenetét, azt, amelyik *Versannes* és *Valentine* között a szerelem jogának a gyermek jogával való küzdelmét festi:

III. FELVONÁS

8. Jelenet

Valentine, később *Versannes*

(*Valentine* egyedül maradván mozdulatlanul áll a zugó partján elmerengve nézi a tajtékzó vizet és észre sem veszi, hogy *Versannes* a háta mögött áll).

Versannes

Valentine!

Valentine

Ah! Te vagy, Julien, te vagy? (Karjaiba fut.)

Versannes

Vártál?

Valentine

Ah! Igen, vártalak. . . És milyen aggodalommal!

Versannes.

Ide jövet *Bloquin* abbéval találkoztam, aki hazafelé indult. . . Alig akart megállni egy-két szóra és olyan félig zavarodott, félig szemrehányó pillantást vetett rám . . . önkéntelenül az a gondolatom támadt, hogy tud valamit.

Valentine

Mindent tud.

Versannes

Mindent?

Valentine

Igen. . . Elmondtam neki mindent. . . Képzeld magad a helyzetembe: már öt éjszakája, hogy nem aludtam. . . Éjjel-nappal ugyanazt a kétségbeejtő gondolatot forgatom égő fejemben, és egyedül, mindig egyedül, senkim sincs, a kiből megbízhatnám, mert hiszen veled nem lehet mindig találkoznom. Ma reggel tehát, erőm-fogytán lévén, elmentem ehhez a lelkészhez. . . Nem igen gondolkodtam a dolgom fölött, elmentem hozzá, mint a hogy vízbe áztattam volna láztól égő kezemet. . . Körülbelül ugyanaz. . . hogy mit reméltem tőle, nem tudnám megmondani. . . azért mentem hozzá, hogy megnyugtató, vigasztaló szavakat halljak. . .

Versannes

Ah! Ne mentegesd magad. . . Nagyon is értelek, szegény kedvesem. Nos és mit mondott?

Valentine

Azt mondta, hogy nem szabad veled többé találkoznom.

Versannes

Természetesen. . . De hát akkor mit fogsz tenni? . . . Ujra közeledni fogsz férjedhez? . . . Ah! Ezeknek az embereknek igazán különös az erkölcsi felfogásuk!

Valentine

Én is fel voltam háborodva, odakiáltottam neki: Ön alávalóságot tanácsol nekem! . . . De hát utóvégre ő csak azt mondta, amit mondania kellett. . . és talán igaza is van.

Versannes

Tehát megfogadod a tanácsát?

Valentine

Azt nem mondom.

Versannes

Igen, képzem, vezeklésről, áldozatról beszélt neked. Ah! Nagyon könnyen el tudnám neked mondani az egész prédikációját! . . . Beszélt a botrányról és a világ véleményéről. De törődött-e a világ a mi szenvedésünkkel? Lám, az imént, mikor ide jöttem, az egész vig társaság itt volt. Én megálltam, vártam, amíg elmennek, hogy aztán felkeresselek. Messzről hallottam a Charlotte folytonos kacagását . . . és ez a kacagás felbátorított. Ha ilyen vakság uralkodik körülöttünk, milyen nagy lehet a világ közönye! . . . De látom, te mégis önkéntelenül is meg vagy zavarodva, attól amit ez a lelkész mondott . . . jól látom . . . éreztem az imént, mikor olyan különös tekintettel fogadtál. Oh, már nem vagy az, aki voltál!

Valentine

De igen, ugyanaz vagyok! Az vagyok még mindig . . . vagyis, igazad van, nem tudom . . . semmit sem tudok . . . ne haragudj érte.

Versannes

Nem haragszom, de nem bírom el azt a gondolatot, hogy a másé lépsz. Az enyém vagy, érted, az enyém . . . ide adtad magad egészen, mint a hogy én is oszlatlan szerelemmel szerettelek. Figyelj rám: sokat gondolkodtam helyzetünkről és ismétlem neked azt, amit tegnap mondtam: utazzunk el együtt. Holnap szüretre vagyunk meghíva Courrezacékhoz és tízenegy órákor kellene értetek eljőnünk. Én már korán reggel el megyek a pályaudvarra és ott megvárlak . . . Reggel a te férjed mindig a gyárban szokott lenni . . . könnyen eljöhetsz . . . a kilenc órai gyorsvonattal elutazunk és mire távollétünket észreveszik, már jó messze leszünk. . . Nem felelsz?

Valentine

Jól tudod, mért nem felelek és mi az oka e kínos habozásomnak. Ah! Nem a világ becsülése tart vissza, sem a Bloquin abbé prédikációja, hiszen különben a szerelem is vallás. . .

Versannes

Az egyedüli!

Valentine.

És még a világtól és az egyháztól elítélve, meggyaláztatva és megbecstelenítve is boldog volnék, hogy a fied lehetnék. . . Nem kételkedel bennem, ugy-e?

Versannes

Nos tehát?

Valentine.

De ha veled utazom, el kell hagynom gyermekeimet, és látod, erre a gondolatra megszakad a szívem. Érzem, hogy sohasem lesz erre elég bátorságom. . . Tudod, milyen édes, angyali teremtések és mennyire szeretnek. . . Nem lehet! . . . És te magad is annyira belátod ezt, hogy szándékosan kerülted az említésüket.

Versannes

De utóvégre nem áldozhatod fel nekik egész életedet.

Valentine

Fel kell áldoznom.

Versannes

De nem, maga a természet sem követeli ezt. Hísz már nem egész kicsinyek.

Valentine.

Éppen az, már elég nagyok arra, hogy távozásom fájdalmat okozhasson nekik.

Versannes

De hiszen nem hagyod őket egyedül, támasz nélkül.

Valentine

Szeretetem hiányozni fog nekik.

Versannes

Atyjuk majd gondjukat viseli.

Valentine

Persze, és megtanítja őket anyjukat gyűlölni és megvetni.

Versannes

De mért gondolsz mindig csak az ő gyermekeire? . . . Hát az enyém, a mienk, az nem számít? . . . Nem kapcsol-e ez bennünket egymáshoz szorosán, elválhatatlanul? . . . Ez a mi szerelmünk gyermeke, és erre kellene gondolnod mindenen előtt.

Valentine

És mégsem bírom ezt érezni, nem bírom inkább gyermekemnek tekinteni, mint a másik kettőt. . .

Versannes.

Tehát az a gyermek, akit a szeretett férfitől egész valód képes átengedésében, tested és lelked mámorában fogantattál, nem becsesebb neked, mint azok, akiket a legszomorubb kötelességből, a legszolgaiabb megadással szültél!

Valentine

Hiába, e fölött nem lehet okoskodni. . . Aztán ők szegénykéek nem tehetnek róla. . . Nem felelősek azért, ami most történik. . . Ah! Amit most mondtál, már százszor is ismétlem magamnak, hogy meggyőzzem önnönmagamat, és mégsem bírtam elfojtani anyai lelkiismeretem kiáltását és előérzetemet, mert félek, félek, hogy majd éppen ő bennük kell bűnhődnöm, akiket így elhagyok. . . Ha megtalálnának betegedni és én nem volnék mellettük . . .

Versannes

Akkor megengedik, hogy meglátogasd őket, ahányszor csak akarod.

Valentine

A hányszor akarom? Nem, jól tudod, hogy nem. Magszabják az időt, egynéhány órát engednek alalmazsnaképen. A törvény, mit a férfiak csináltak, nagyon kemény az anyáknak. És ha valami bajuk történik, azt fogom gondolni, hogy ha mindig mellettük maradtam volna, elhárítottam volna róluk, és az lesz egész életem lelkifurdalása. Különben bele is halok. . .

Versannes

Mit mondjak hát. . . Okaid mélyek . . . és különben a te jogod választani és akaratodat rám kényszeríteni.

Valentine

Ah! Istenem! De érts meg hát, hogy nem akarok rád kényszeríteni semmit! Közötted és gyermekeim közt miféle akaratom maradhat? Elértem életem keresztútjára, melyen öt vagy hat út keresztezi egymást és mindegyik szenvedéssel, szerencsétlenséggel van telehintve. Melyiket válasszam? Alig indulok el az egyikben, gondolatomban már észreveszem a veszélyeit és megbánom, hogy nem a másikat választottam és szívem mindenfelől beleütözik a lehetetlenségbe és a szenvedésbe. Ilyen az én akaratom, ilyen az én választásom.

Versannes

És mégis választanod kell! . . . Vannak esetek, amikor választani annyi mint szeretni . . . és ha szeretnél . . .

Valentine

Ha szeretnék! . . . Lám most már kétkedel benne!

Versannes

Nem, nem kétkedem benned. . . Érts meg jól, tudom hogy szeretsz, amennyire szerethetsz, de nem mindennél jobban. És lehetne-e ez másképpen? Eddig csak keservesen, lopott szerelmi órákat töltöttünk egymással; nékem ez elég volt arra, hogy örökké szeresselek. De te szerethetsz-e már elég erősen?

Valentine

Ah! Ne beszélj ilyet! Szeretlek úgy, mint a hogy te szeretsz, Julien, elhiheted nékem. . . De könyörülj rajtam: gyenge és határozatlan lény vagyok. Ugyanazon pillanatban az a szándékom, hogy veled utazom, vagy hogy itt maradok és mindent megvallok . . . vagy hogy megölöm magam. . .

Versannes

Valentine!

Valentine

Igen, hogy megölöm magam. Lám, az imént, mikor rád vártam, soká elnéztem ezt a tajtékozót, mely odalegn folyik . . . olyan ellenállhatatlan erővel vonzott magához. . . Ah! Milyen hamar véget vetne ez minden bajnak, minden gyötrelmeknek!

Versannes

Hallgass! Hallgass! Nincs jogod meghalni, érted, minthogy szeretsz és szeretve vagy . . . és gondold meg, hogy az én életem a tiedtől függ. Igen, az imént önzőnek gondolhattál, hogy annyira unszoltalak az elutazásra, mikor én csak egy teljesen közönyös nőt hagyok el, néked pedig szeretett gyermekeidet kell feláldoznod. De azt hiszed, nem gondoltam terád is, arra a siralmas életre, melyet eddig folytattál és mely még siralmasabbnak ígérkezik, ha itt maradsz . . . feláldozhatod magad gyermekeidnek, de gondold meg, hogy ezek nem maradnak örökre nálad . . . gondold hát a jövőre, az elhagyatott és fagyos örökségre egy sohasem szeretett férfi oldalán . . . a teljesített kötelesség egész szomorúságával.

Valentine

Egész vigasztalásával!

Versannes

Ne hidd azt, ne hidd azt! Mert vannak kötelességeink önönmagunkkal szemben is és különösen az a kötelességünk, hogy boldogok legyünk. Ah! Ez a kötelesség nem hágy maga mögött sem szomorúságot, sem lelkifurdalásokat, hanem még az öregségben is, fiatal és rezgő emlékeket. Bármilyen történet, elmondhatjuk, hogy éltünk, és ha szenvedtünk is, a szenvedésből is új erőt és biztatást merítettünk. De te, ifjúságod egy részét már elvesztetted egy szomorú házasságban . . . szerelemre születted és nem ismered a szerelmet, én szegény kedvesem. . . Ah! Valentine, érzem a szíved dobogását! . . . Ah! Jer, utazzunk együtt. . . Te még nem ismeresz semmit az életből: majd meg fogod ismerni a gyönyörteljes éjszakákat és a gyengéd szerelem napjait; mint bohó szerelmesek végig járjuk a szebbnél-szebb vidékeket. . . Ah! Igérem neked, hogy van boldogság és mámor, mely mindent elfeledtet!

Valentine

Ah! Mikor így szólsz hozzám, nem látok egyebet, csak ezt a mámort és egész valóm eped utána. . . Érzem mikor melletted vagyok . . . hogy egészen a tied vagyok és nem bírom elképzelni az életet nélküled.

Versannes

És aztán, gondold meg, gyermekünket fel fogjuk nevelni szeretetteljesen, komolyan. Nem elég nemes célja-e ez az új életnek, melyet neked ajánlok. Megíjodva és folytatva érezzük majd magunkat benne. Ne félj semmit, felelek a jövőért. . . Szeretlek. . . Szerelmemmel és boldogsággal teli életet ígérek neked.

Valentine

Ah! Julien! Julien! Szeretlek!

(Ezalatt a nap lealkonyult. Néhány pillanatig szóltalanul maradnak, egymást átölelve).

Versannes

Az ajkad ég és a kezéd fagyos.

Valentine

Szeretlek!

Versannes

Eljössz tehát?

Valentine

Megteszem, amit akarsz, mindent amit akarsz.

Versannes

Jól van, utazzunk hát holnap.

Valentine

Olyan hamar! Mért holnap?

Versannes

Mért később? Tehát holnap a pályaudvaron, kilenc órakor, várni foglak, de eljössz, ugy-e biztosan?

Valentine

Igen, eljövök!

Versannes

Megesküszöl rá!

Valentine (Komoran.)

Az életemre!

Gábor Ignác



Rózsák.

A rózsza, bűvös illatával
A virágházat ellepi,
Bársonyfejét gyöngéden, lágyan
Zöld levelére fekteti.

— Rajongnak érte, féltve őrzik,
Ugy él: vidáman, gondtalan, —
De egy fuvallat érje szirmát:
A szép virágnak vége van...

A sziklarózsza szabadon nyit
Magas hegyeknek ormain,
Száguldó felhők átrohannak
Fakó, színetlen szirmain.
Tűnes illata, alakja, csábja
És ember, állat megveti,
— De áll szilárdan, mint a szikla,
S a vihar edzi, neveli.

Balla Miklós



Ibsen mint tragikus

Irla Sternberg

Ha az alábbiakban Ibsent, mint tragikust szándékozom megvilágítani, úgy ezzel nem fogom darabjait a hagyományos tragédiák szűk keretébe szorítani és nem fogom belőlük kiselejtezni mindazt, a mi e szűk keretbe nem talál helyet. Egy ilyen kísérlet különben is nagyon önkényes és céltalan lenne. Nem. Én csak néhány összehasonlítást akarok tenni — bizonyos főbb vonásokat illetően — az Ibsen drámái és a világirodalom színművei között, a melyeket általában «Tragédiák»-nak nevezünk, és rámutatni az ő darabjai közös vonására, viszont pedig, hogy miben különböznek amazoktól.

Kiinduló pontnak veszem tehát azt, hogy Ibsen színműveit össze lehet hasonlítani tragédiákkal. Természetes, ő maga nem így nevezi őket, hanem legtöbbször «Színmű» vagy «Dráma», sőt «Drámai költeményt» is használ, nem is szólva arról, hogy az «Ifjuság szövetsége» című darabját «Vigjátéknak» mondja. Ibsen valószínűleg szándékosan kerül a «Tragédia» (Szomorujáték) jelzést, nehogy az előadás menetét a sok önkényes szabály és a hagyományos tragédiai esztetikai lim-lomjával félrevezesse.

Érdekes, hogy már az első darabjának, a «Catilina» című tragédiájának 2-dik kiadásához írt előszavából enged következtetni egész későbbi költészete legjellemzőbb vonásaira. «Az emberiség és az egyén tragédiája és komédiája» az ő szemeiben egy és ugyanaz, csak hogy — természetesen — különböző oldalokról szemlélve. Csak a nagy, az erős jellemek lehetnek tragikai körülmények között tragikus hőökké: viszont a gyöngye jellemek ugyanazon tragikai körülmények között — komikus, mondhatnám tragikomikus benyomást tesznek ránk!

Röviden definiálva: mi egy Tragédia? Tragédia alatt olyan drámát értek, mely egy ember szomorú sorsát tárja elém és a mely bennem, a nézőben, a legmélyebb részvétet kelti. Nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy a költő által festett sorscsapásnak természetesnek kell lenni, vagyis, szükséges következménye legyen ez egy a már elkövetett bűnnek, különben érdeklődésre nem számíthat.

Azok szerint, a mint a sorscsapást a tragédiában értelmezzük, ezt rendszeren három részre oszthatjuk fel: Először is ott vannak

maguk az ugynevezett «*Sorstragédiák*», a melyekben a végzet tulvilági vagy mistikus hatalmaktól lesz vezérelve. Másodsor «*Jellemtragédiák*», a melyekben a hős sorsa a saját jellemétől függ. Harmadsor a «*Helyzettragédiák*», a melyekben a katasztrófa természetes következménye az általános emberi körülményeknek. A Sorstragédiákat különösen a görög kor képviseli, de az újabbkori írók között is találunk e fajta műveket, (Schiller, részben Goethénél) és általában «*Antik-tragédia*»-nak nevezhetjük.

A «*Jellemtragédia*» legszebb virágait Shakespeare-nél érte el és azért viselhet «*Reneszansz-tragédia*» nevet is. «*Helyzettragédiák*» Antigone óta minden időben irattak.

Tehát a különböző válfajok nem egy «*speciális*» időszak termékei. Már Euripides is elhagyja az eredeti «*Sorstragédia*» aesthetikáját és alapítója lesz a «*Jellemtragédiának*». Shakespeare «*Julius Caesar*»-ja egy helyzettragédia, a mennyiben itt Brutus bukását a köztársaság és a császárság közli viszály okozza.

Milyen viszonyban áll tehát Ibsen a tragédiák e különböző válfajához?

Ő maga is ép olyan, mint a jelenkor építései, a kik a minden időbeli építészeti stíl különböző fajait magukévá teszik.

A válfajoknak ez a keveréke az Ibsen tragédiák egyik legsajátosabb vonása: egy és ugyanazon darabjában a képzelhető legkülönbözőbb motivumokat és jellemzéseket használja. Ez mindennek fölött a történeti tragédiáiban és az utóbbi időben alkotott színműveiben észlelhető, a melyekben a fősúlyt az egyén jellemfejlődésére helyezi.

Nézzük pl. «*Az északi hadjárat*» című darabját. Ez az első pillanatra egy jellemtragédia benyomását teszi ránk, mi több, egyes részeiben tökéletesen az. A hősnő, *Hjörda*, magában hordja a sorsát. De helyzettragédia is, a mennyiben, ha *Hjörda* a Vikingerek korában él, boldog lehetett volna: de épen az az ő tragikumája, hogy olyan időben kell élnie, a melyben erkölcs és szokás, érzés és ideál, mint a hogy azt ő felfogja — kárhózas. A mindinkább nagyobb tért hódító keresztényiség diadalmaskodik a pogányság fölött és ezzel együtt bukik *Hjörda* is. Egy második vonásában pedig hasonlít «*Az északi hadjárat*» az antik sorstragédiához. *Hjörda*

megöli *Sigurdot*. Miért? Hogy a Walhallában egyesülhessen vele. De *Sigurd* keresztyén. *Hjörda* így az örök elválás kárhózasát mérte a saját fejére. Sophokles «*Oedipus*»-a is gyakran siettetti sorsával szemben akaratát.

A különböző válfajok keverését találjuk «*A trónkövetelők*»-ben is. Részben ez a darab is jellemtragédia. Az ember sorsát tárja elénk, aki az önmaga és körülményei örök kételkedésében szenved. (*Skule herceg*.) De sorsát nem tudjuk megérteni a saját jelleméből fejlődve. Azért tehát ott van vele szemben a történelmi bonyodalom, a mely őt minden oldalról környezi, még pedig diadalmasan, meggyőzhetetlenül. *Skule herceg* tragikus sorsa a történelmi helyzet bonyodalomával kezdődik.

A sorstragédia motivumait még megtaláljuk az Ibsen «*Kisértetek*» című darabjában. Erről is elmondhatjuk, hogy sok tekintetben helyzettragédia. *Alving asszony* és fia *Oswald* egy általános emberi — drámai — helyzetbe vannak beállítva, a mennyiben itt az átöröklés szörnyű és kérlelhetetlen törvényeivel szemben éles ellentéttel van megvilágítva a szabadságért önbizalommal, de tehetetlenül küzdő, elnyomott ember. Most pedig nézzük más szempontból e darabot és ugyanitt egy sorstragédia motivumait is megtaláljuk, azonban itt a szereplő személyek multja és jelene között nincsen természetes összefüggés. Az a sors, a mely *Alving asszonyt* és *Oswaldot* éri, valami egészen idegen, hogy úgy mondjam — «*kivülről jövő*». — Az ő lelküket nem terheli olyan bűn, a mely a végzet e szörnyű játékát megmagyarázhatná. Ők egy titokzatos erő hatalmától érzik magukat üldözötten, a melynek azonban — kérlelhetetlen voltát sejtve — természetét nem ismerik. Az irtózas szerencsétlenség teljes valósága csak fokozódva éri a szereplő személyeket, ép úgy, mint «*Oedipus királyban*»: lassan, de feltartóztathatlanul növekszik szemek előtt a rájuk mért csapás, a melynek legkisebb fázisait is növekedő irtózattal kísérik. A szellemjelenés, mely jövődő szerencsétlenséget jósol, olyan mint a villámcsapás és annak hatása *Oswald* szörnyű leleplezései alatt mind nagyobb hullámokat vet.

A görög tragédiák megragadó erejét és emberfölötti nagyságát még sohasem érte el egy szindarab sem oly mértékben, mint a «*Kisértetek*».

A következő szál, mely a két darab közötti hasonlatosságot egybe fűzi, az, hogy mint *Oedipusban*, úgy itt is tanui vagyunk egy borzalmas sorscsapás hirtelen kitörésének, a mely most, egy a már elkövetett bűnért, boszúért kiált. A darab eselekményét pusztán csak a katasztrófa előadása képezi, még pedig tragikai boncolgatással. Ibsen ezen darabját tehát mintegy kísérletnek tekinthetjük a görög sorstragédiák átültetésére a jelenben. Természetes, hogy ehhez a végzet *modern* motiválása szükséges. A görög isteneket, mint a sorsintézőit, e felfogással mellőzni kell.

Schiller tette meg a kísérletet, a pogányhitet a csillagászati babonával (*Wallenstein*) vagy a keresztyén hittel (*Orleansi szűz*), majd meg a végzet sötét játékaival (*Messinai menyasszony*) helyettesíteni. Ibsen pedig ezzel szemben azon zseniális fogással élt, hogy az antik sors felfogást, a kérlelhetetlen — az ember életébe rontó — «Természet törvényeivel» cserélte fel; így a «Kisértetek»-ben az átöröklés törvényeivel. Ezáltal az elkerülhetetlen végzet történetének ugyanazon lényegét adja meg, a mely az antik sorstragédiák sajátosságait is képezte.

* * *

A fent elmondottak eléggé bizonyítják a válfajok keverését az Ibsen tragédiáiban. De a válfajok ezen keverése nem csak esztétikai vagy dramaturg-technikai természetűek. Mint a nevezett tragédiai válfajok mindegyike a végzet különös szempontjából ugyszólván összekötetésben vannak egymással, ép úgy képezi alapját ugyanezen sajátos szempont a válfajok keverésének is.

A görögök az ember végzetét — elég naivul — úgy fogták fel, mint valami közvetlen a mindenható istenek vagy mistikus hatalmaktól vezetett dolgot: és ez a felfogás képezi alapját az antik sorstragédiának. A reneszánsz-korban és Shakespeare napjaiban az ember önmaga határozza sorsát, mely pusztán jellemétől függ. A jellemtragédiának ez a felfogás az alapja. A helyzet-tragédia a végzet felfogásán alapszik, mely az egyént az életben az általános állapot és körülmények teljes befolyása alá helyezi.

Korunkban már tudatára ébredtünk annak, hogy sorsunkat nem az egyes faktorok határozzák meg, hanem mind összesen. És itt összeegyeztetve látjuk, hogy Ibsen azon tra-

gédiáiban, a melyekben feladatául tűzte ki egy «egyes» tragikai végzet motiválását, ugyanazon darabjaiban a tragédiák mindhárom válfaját alkalmazta. A tragikai motívumok keverése nála teljesen a *modern* felfogáson alapszik.

Ibsen újabbkori műveiben a válfajok keverése már jelentéktelenebb szerepet játszik: ezek azon darabjai, a melyekben lélektani vagy pedig szociális problémákat fejteget, és itt ezek a tárgyak képezik a tragikai összeütközés alapját. Ez által kapják ez ugynevezett «*Társadalmi darabok*» az elv vagy helyzet-tragédiák jellemét. Ezen drámáknak többféle, egészen sajátos tulajdonságaik vannak. Meg van bennük az, a mi egy tragédia hagyományos esztétikájával egyezhetetlen, a szatirikus vonás, a mely az által keletkezik, hogy a tragikai összeütközés nincs pártatlanul festve, a mennyiben a küzködő elvek egyike Ibsennél sok esetben nem jogosult, vagy pedig, hogy ugyanezen elvet egy — többé-kevésbé ellenszenves alak képviseli. Az abszolút tragédia megköveteli mindkét elv abszolút objektív megalkotását. Örökké élő és legfényesebb példánya ennek *Antigone*: *Kreone* és *Antigone*, mindketten joggal felruházott álláspontot képviselnek, és a költő mindkét személylyel egyenlő rokonszenvvel foglalkozik.

Vegyük már most ezzel szemben pl.: «*A társadalom támaszai*»-t. Itt az összeütközést az egyén és a társadalom morálja képezi. Két elv, mindkettő jogosult, miáltal tehát a bonyodalom tulajdonképpen feloldhatatlan. De a költő e darabjában nem festett egy általános értékű és ideális társadalmat, mint a milyent egy abszolút tragédiában követelünk, hanem egy lokális, egy időszerű társadalmat, telve tökéletlenséggel és fogyatkozásokkal, a mely hiányok különösen ki vannak emelve. Természetes dolog, hogy *ennek* a társadalomnak a morálja, az egyénnel szemben, a néző közönség előtt jogosulatlan. A bonyodalom elveszti tragikai jellemét, ezzel együtt pedig a hős (*Bernik*) mint e társadalom képviselője, a mi rokonszenvünket. Hasonló a helyzet a «*Népgyűlölő*»-ben és a «*Szerelem komédiá*»-jában is, a mely utóbbiban a házasság mint az igazi szerelem megsemmisítője szerepel.

A tragikai helyzet ezen áttörése még erősebb lesz, ha a személyek részrehajlólag lesznek bemutatva, vagy az egyik elv kép-

viselője meg ellenszenves, mi több, egy karikatúra. Egy tragédia torz alakokkal valami egészen új és hallatlan az esztétikában (főleg pedig egy elv képviselőit illetően) és ez a körülmény teszi az Ibsen problem-tragédiáit a legjellemzőbbé. Különösen nagy szerepet játszanak a torz alakok a «Peer Gynt», a «Szerelem komédiája» és a «Népgyűlölő»-ben. Ez utolsóban egy igazi tragikai sujtet találunk: a modern Kassandra-természet tragédiáját, az igazság prófétájának elkerülhetetlen végzetét az emberek között. Ha Stokman dr. egy tiszteletgerjesztő egyén személyiségevel volna képviselve, méltóan a társadalommal szemben, («Kreon» *Antigoneban*: «Antónió» *Tassóban*;) úgy az elv és a tragikai feszültség bonyodalmanak mérlegében helyre állana az egyensúly. Azonban a társadalom képviselői mind egoista rövidlátók vagy mások meg épen gazemberek, hozzá még az elbizakodottságuk nevetséges naivitásával.

Ezért tűnik fel szemünknek *Stokman dr.* cselekvés módja mint valami legtermészetesebb, a mely azonban elveszti egy tragikai hőstett bélyegét. A torz alakok még nagyobb szerepet játszanak a «Szerelem komédiája»-jában, a hol ugyanezek néha tényleg a komédia hatását érik el, mint a hogy azt különben Ibsen maga is jelezte.

Brand című darabjában a tendenciózus egyénítés már kevésbé lép előtérbe. De *Einar*, megtérése után, olyannak festi magát, hogy ezt csak mint öngunyolást foghatjuk fel. A torzítás e tulhajtott alkalmazása a költőnek a szatirikus vonáshoz való hajlásának a következménye, másrészt pedig itt érezzük leginkább a zseni diadalmaskodó hatalmát és függetlenségérzetét minden esztétikai doktrínákkal szemben.

Hanem azért Ibsennél meg van a komoly helyzetekhez szükséges mély érzés és dacára az ő látszólagos megvetésének az egyik elvet illetően, érezzük, hogy végre is mindkét elv szükségét elismeri. Nagyon jelentős példákat találunk erre nézve a «Vadkacsa», a «Kísértetek», a «Szerelem komédiája» és a «Társadalom támaszai»-ban.

«Nóra» az egyetlen drámája, a melyben a tendencia nem törli meg a tragikai hangulatot: ez a darab tiszta minden torzítás és szatirikus vonástól. A küzködő elvek mind-egyike: az asszony joga és kötelessége,

— mint hitvesnek és mint független nőnek — teljes tárgyilagossággal van festve.

Ibsen valamennyi problem-tragédiáiban egy helyzet-tragédia teljes valósága tárul elénk, a melyben két jogosult elv feloldhatatlan bonyodalommal ütközik egymásba. És e bonyodalom ép csak különböző oldalai ugyanezek alapjának. A régiek a helyzet-tragédiát egy «különleges» tragikai helyzetre építették fel, mely a hős sajátja volt és a melyet egy vagy több csodálatos véletlen idézett elő.

Ibsen mindenütt egy «általános emberi» tragikai helyzetet fest, úgy fogván fel a dolgot, hogy az ember az életben egy feloldhatatlan tragikai bonyodalomnak középpontja és a mely bonyodalmat az *ideál* és *valóság* két feloldhatatlan ellentéte képezi.

A «Szerelem komédiája»-hoz írt előszavában ezt mondja Ibsen: «az emberek nem is sejtik, hogy ők az eszményt sohasem fogják megvalósíthatni!» Ezért tette ő élete feladatául, felhívni az emberek figyelmét az eszmény és valóság közötti örökös harcra, mely az életben mindenütt megnyilatkozik. Csak ezen felfogással érthetjük meg az ő problem-tragédiái egész sorának összefüggését. *Brand* című darabjában az eszményi ember végzetét festi. Ennek ellentéte a «Peer Gynt»-ben, a «*lucal-ember*», a ki a bonyodalom elől behunyva szemét megfut. A *Társadalom támaszai*, a «Szerelem komédiája», «Nóra», «Kísértetek», a modern társadalom ugyanezen alaphonyodalmanak a legkülönbözőbb megnyilatkozásait tárja elénk. A «Népgyűlölő» és a «Vadkacsa»-ban meg azt mutatja be, hogy a társadalom és az egyén, természetüknél fogva képtelenek az igazat megismerni.

A «*Rosmersholm*» c. darabjával új sora kezdődik egy egészen más jellegű tragédiáknak, (erre az átmenetet a «Vadkacsa» képezi) a melyekről azonban, miután ezek még nincsenek befejezve, teljes áttekintést nem adhatunk. Ha Ibsen darabjainak első sorát a «*történeli*», a másodikát a «*társadalmi*» tragédiák képezik, úgy ezeket «*Egyéni tragédiák*»-nak nevezhetnők, mert ezekben a legfőbb törekvése a valószínűség és a tüzetes jellemfestészet. Itt már nem a költő beszél hozzánk, sem pedig a szatirikus író, még kevésbé a társadalmi reformátor vagy próféta, hanem itt a komoly, a józan tudóst, az érdekelt meg-

figyelőt látjuk mikroskoppal a kezében. És ő a kicsinyes, mindennapi embereket épp oly rokonszenvvel festi, mint előbb a nagy hősokeket. Fiatalabb korában a költészetteli sors vonásokat használta, később meg kitüntette az eszményi embert, a többieket pedig torz alakokká alacsonyította. Most az általános, a mindennapi embereket festi. Ez alakoknak a realitás lényegét adja és mint tragédia ez képezi ezek legfőbb sajátosságát, miután a hagyományos tragédia eszményítést követel.

A hagyományos tragikai hős egy szenvedély és hatalmaktól üzött ember, magasztos az erejében, de hibás az egyoldalúsága által. Ibsen is teremtett ilyen alakokat. (*Hjörda, Brand, Nóra, Stokman dr., Gregers.*) De ilyen embereket inkább csak a költői világban találunk és nem a valóságban: mindenesetre, ha voltak is előbb, a mi időnkben már nagyon is ritkák. Ha ő tehát az alakjait a mostani életből akarja venni, úgy ezeknek egészen másoknak kell lenni, inkább *Skule* vagy *Hamlet-szerűeknek* és nem mind *Antigone* és *Brand*. Azért találunk az utolsó tragédiáiban alakokat, kiknek érzésük és gondolatuk egybeolvad és a kik szenvedélyükön ritkán tudnak uralkodni. Embereket, a kik a legkülönbözőbb benyomásoknak vannak alávetve, vonakodva a cselekedettől, telve kétely és rendkívüli megfontolással, a kiket különben egy magasabb világnézet megneemesíthetne, de a kik nem tudják önmagukat egy bátor, egy szabad cselekedet fokára emelni. *Embereket*, kiket az eszmény pillanatnyi hangulata tova ragad, de a kiknél a mindenre képesítő hit és szeretet hiányzik. Ezzel párosulnak aztán, ez embereknél, a hibák nyomasztó öntudata, a titkos szemrehányások, a melyek a visszaemlékezéseikből merednek rájuk és a melyek letterejöket elsenyvesztik.

Azonkívül — természetesen — itt a katasztrófa sem áll be kétségtelen biztonssággal, mint a hogy azt a hagyományos tragédia megkívánja. Az emberek alá vannak vetve az «*átalakulás törvényeinek*». (*Rebekka, Rita*) Először egy hatalomnak vannak alávetve, a mely őket a romlásba kergeti, de jöhet egy

másik hatalom, a mely őket egészen más irányba üzi. Ha *Rebekka* végre mégis a malom csatornájában pusztul el, úgy ennek nem a vele született tragikai kedélye az oka, hanem ez a dráma más bonyodalmával van összefüggésben. Épp oly természetes, hogy *Ritánál* az «*átalakulás*» az életboldogság elvesztésével van összekötve. Más darabjaiban beáll a katasztrófa, de itt is sok az esély: nem mint a hagyományos tragédiáiban, a melyekben a katasztrófa kétségbevonhatatlanságát már a kezdetén sejtjük. *Gabler Hedda* halála, mint a *Solnes* végzettéljes befejezése épp úgy el is maradhattak volna, miután ezeknél a jellem egy cél felé való törekvésének ereje hiányzik. De éppen ez a két vonás, a jellemek és motívumok összetettsége és a katasztrófa számbavehetetlensége képezik Ibsen ez utolsó tragédiái realizmusát és sajátosságát.

Tekintsünk vissza: Tragédiái mind a három nagy sorozatának meg van a maga jellemző kitérése a hagyományos tragédiák aesthetikájára elől: a tulnyomó költői szándék a történeti tragédiáiban a tragikai motívumok egy sajátos halmazára adott alkalmat. A helyzet-tragédiáiban pedig a satirikus vonás és a torz alakok festése őt, a küzködő elvekkel szemben, az egyensúly sajátos elmozdítására vezette: a későbbi tragédiái realiztikus iránya a tragikai motívumok felhalmozásán kívül a tragikai hősök és a tragikai katasztrófa formászerű eltörlését idézte elő.

Ibsen tehát sokban tér ki a tragédiák hagyományos aesthetikájára elől: de egy pontban mégis mindig hű maradt — erre azonban kényszerülve volt: ez az «*Aristoteles*» elve, mely mindenkor bizonyos «kiengesztelő elemet» követelt. A társadalmi tragédiáiban ez az eszményi követelés szükséges beállítása, melynek engesztelő fényét a tragikai katasztrófa fölé helyezte. Az egyéni tragédiákban aszeretett hatalmának megnyilatkozása ethikailag szabadító elem.

Norvég eredetiből

Füredi Gusztáv



Ahasver álma

Egy bérc
 Felett, hol
 A szél süvölt
 A fákon által,
 Egy sziklafal megett,
 Álomba szenderülten
 Pihen Ahasver egyedül.
 Feje felett a hollók serge
 Károgva gyűl a légben össze ép . . .
 A szárny, ha csatlog:
 Szellő, ha zúg
 S törí a gallyat;
 Vihar, ha szírteket
 Megrenget a magasban:
 Ahasver arca felderül,
 Mosoly vonul az ajk köré.
 Csak zugj, csatlogj vihar, vad orkán!
 Hiába minden támadásod:
 Az átkozott test megsebezhetetlen,
 Nem érzi az korbácsütéseid . . .

*
 Az éj leszállt. Ahasver még pihen.
 S a míg a hold halvány sugárral
 Kalandoz bércék vadon erdején,
 Álmot küld rá a lelki furdalás,
 A mely e sziklabércere üldöze.

*
 . . . Jeruzsálem utcáin zúg a nép.
 Forrong a város: véres lobogók
 És égő oszlopok a lázadás
 Elérkezését hirdetik. Vadul
 Rohan a csöcselék. A zaj bezúgja
 A szűk utcákat és a nép, amely
 Lerázza már testéről láncait
 És a szabadság első mámorában
 Felejtí multját, régi életét:
 Jogot tipor, törvényeket tapos,
 Most céltalan, ész nélkül és ujjongva
 Köveli diessvagyó vezéreit.

Ott tódul, nyüzsg, zajong a nagy csoport;
 Fű, gyerek, nő, férfi, aggkorú . . .
 Ott látni multat, a jelent, jövőt,
 Tavaszt, az őszt, telet s a nyárt . . .
 Virul az egyik, hervadoz a másik,
 Hatalmas, büszke az és gyöngé ez:
 Ott egy vak, nem lát, ámde zúg az is:
 „Veszélyben a hon!” úgy hallotta ő.
 Mind rongyosan, megtépett öltönyökben
 Kisérik Ahasvert, a nagy vezért,

Ki büszke fővel áll a nép elé
 És esöndre intí. Mint vihar után
 A nádas rejtelmes zugása elvész,
 Úgy hallgat el a póre csöcselék
 S figyelve, félve néz hősére fel.
 Ahasver áll zord sziklakő gyanánt.
 Merev a teste, arca ördögi . . .
 A szeme villog, aztán elsetétül,
 Mint a lidérc, ha feltűn s elenyész.
 „Polgárain! Dicső polgárain!”
 Zug Ahasver szava a légen át:
 „Tudjátok-e szót most mért emelek?
 Tekintsetek csak magatok köré —
 Mily szörnyű, ádáz pusztulás s nyomor.
 Egész Jeruzsálemre gyász borul.
 Az anya könnyel mossa gyermekét
 S Juda derék leányai ezentul
 Soká nem kötnek arakoszorút
 S tudjátok-e miért? Kiért? Vadul
 Tekint, forog szeme, „Kiért? Kiért?!”
 Kiált a nép. „Krisztus miatt. Haha!”
 Ahasver örvöngő kacajba fül
 „Haha! Krisztus miatt . . . a nazarethi
 Eszelős bölcs miatt . . . Hahahaha!”
 A nép egymást öklözve tör előbbre,
 Hogy jobban lássa a vezért . . . milyen arc . . .
 Hogy kacag . . . „haha” . . . szinte fuldokol.
 „A nazarethi eszelős” . . . kiált fel
 Ahasver büszkén „ő, ki áltanával
 Tévutra vitte Juda nemzetét,
 Regélte és mesélte szüntelen,
 Hogy ő az ur küldöttje. Szent szavára
 Hajoljon az, ki üdvözölni óhajt
 És sokakat a mámor fogta el.
 Híttek a sápadt, megtört, halvány arcban,
 A melyet, úgy mondotta ő, az ég
 Vonja be titkon dicstelt sugarával
 S közületek is sokan voltak,
 Kik elkábitva esodatettítől,
 Mint a rabszolgák csúsztatok előtte,
 Könyörgve egy szempillantásért.
 Csak én, én egyedül állam merőn,
 Mint zugó vészben fenn a sziklabérc
 S mosolyogva hallgalám beszédeit . . .”
 Itten elhallgatott. A nép ujjongva
 Élteste őt. Szünet. Ahasver arcán
 A diadalnak fényugára játszik.
 „De most!” — kiált fel újra „itt vagyok,
 Hogy azt a zászlót, mit ő eldobott,

Mert a halál őt arra kényszeríté,
A porból fölemeljem s letöröljem
A szennyt, a piszkot, mit ő rá hozott.
Fölragadom a zászlót a kezembe . . .
Nézzétek, hogy lobog. A szent szabadság
Megtisztult levegője lengeti.

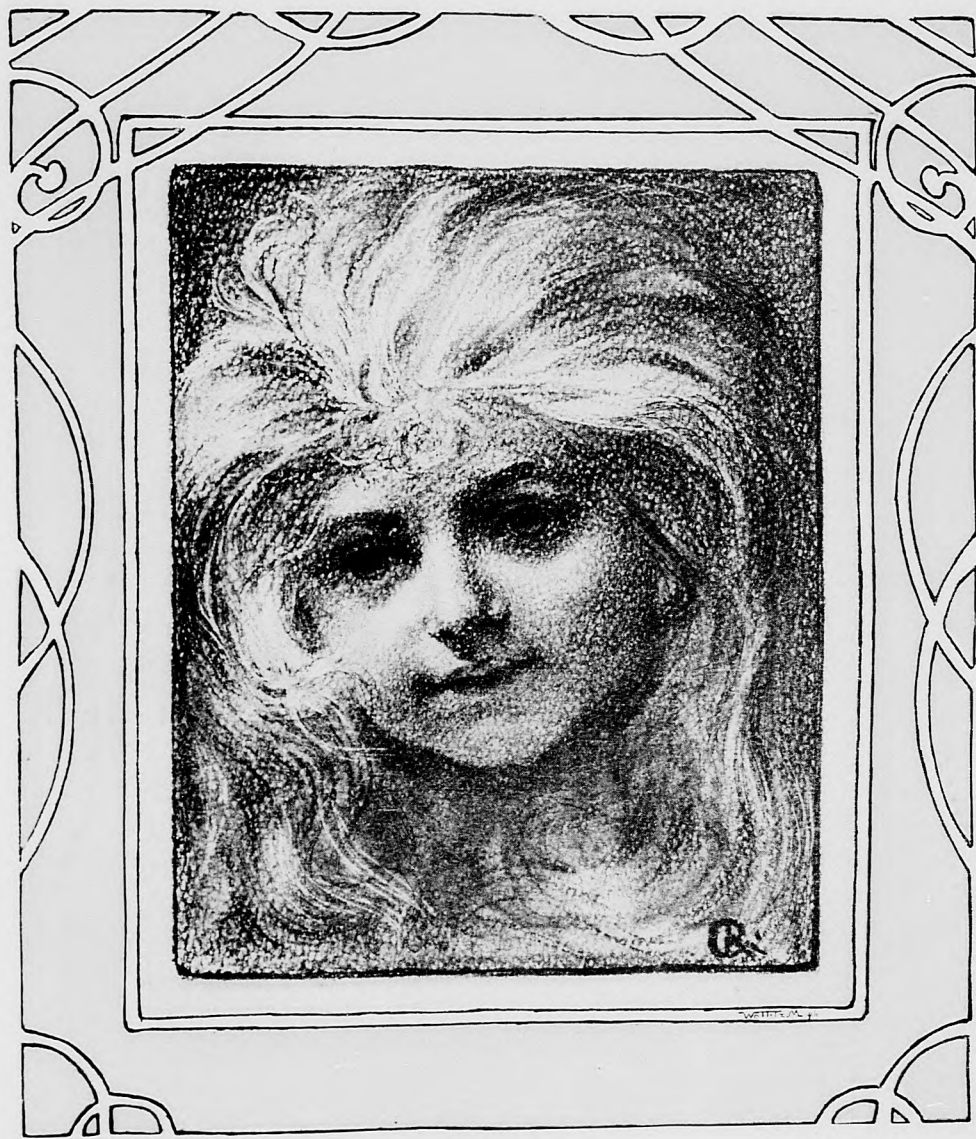
Zsidók virága, szent Jeruzsálem,
A porba sujtott s megalázott néped
Az álmáorból ébredezni kezd . . .
És most polgáraid, megesküszöm,
Hogy ezt a lándzsát, mit ifjú koromban
Apámtól vettem örökömbe egykor,
Im fenn villogtatom. Az éle fénylik . . .
Megesküszöm, hogy ezt a lándzsát addig,
Mig Juda népe végleg szabad nem lesz
El nem dobom, el nem dobom soha!
De hogyha jönne majd egy pillanat,
Mikor én gyáván, összetörve tán
A lándzsát eldobom . . . Im itt szívem
Kitárva keblem, döfjelek belé!"

Ahasver hiveit magukra hagyta
S pihenni tért egy dombtetőre. Éj van.
A hold halványan hinti sugarát
A legelőtlen zord sziklákra szét.
„Ahasver néz, mereng maga elé. Hajába
Kap az esti szél és megrázza fűrtjét
„Ott álltam én ajtóm előtt“ morog
Magában „arra ment a gyászmenet.
Jézus élül . . . a roskadó keresztet
Alig, hogy vitte vállain. Szegény!
Voltak, kik sajnálkozva elkisérték
S mikor a küszöbömnél összeroskadt
És néhány kortyért térdre hullt előttem:
Én elrugdostam és reá köpék.
Ő mint egy szellem, rám tekintve, szólt:
„Még jó a nap, mikor találkozunk.
S te térdem csúszva könyörögsz fel hozzám,
Hogy a kínoktól szabadítsalak meg!
Legyen hát büntetésed az, hogy halni
Kivánj s ne tudj.“ Haha! Haha! Bolond
Beszéd s még azt mesélik róla most,
Hogy elhagyá zord szikla-üregét,
Ujból lanítva jár a nép között.
Föltámadott . . . Gyermeke . . . Haha!
Föltámadott! éretlen egy beszéd . . .
Az keljen újra, kít a sír takar?!
Nem hiszem el, míg meg nem látom őt!
Az őt sebet hadd járja át kezem;
Hadd lássam a tövises koszorunak
Helyét fején.“ Még tépelődik. Arcán
A kételkedés hollója bontja szárnyát . . .
Egyszerre csak egy felhő közeleg,
De nem! . . . Nem is felhő talán. Egy hosszú,
Puha selyemből megszótt nagy lepel.
Ahasver nézi . . . Rámered szeme . . .
A fátyol széthull és ott glóriában,
Csillagos koronával a fején,
Jobbját emelve, szellem-szárnyakon
Az Úr lebeg! „Im itt vagyok Ahasver“
Szól Isten szózata! „Eléd jövök,

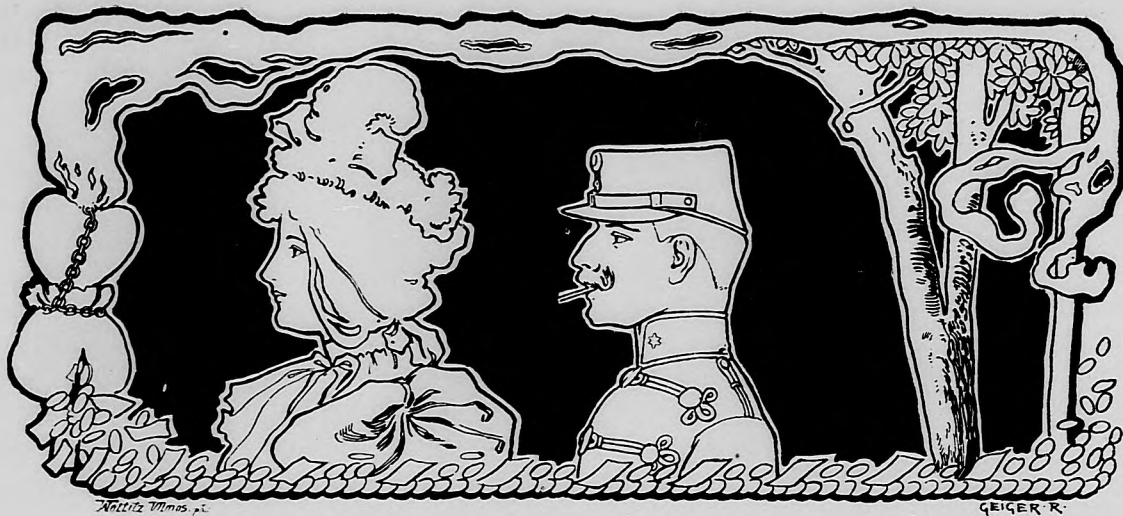
Hogy színről színre láss! Ahasver, egykor
Te hajlakodtól messzeüziél engem,
S én most üzlek a végtelenbe téged.
Kísérjen folyton halvány alakom!
Sebemből lásd a vért csepegni mindig.
Lásd fejemen a töviskoszorút
S halld a nehéz korbácsütéseket.
Miket rámmértek durva, póre szolgák
S ha megnyugodni kívánsz, hozza el
A kósza szél tehozzád jajszavam!"
Ezzel eltűnt. Ahasver összedől
S mire felébred, ott állnak körötte
Vitézei! „Vezess a harcra hát!"
Kiáltanak. Ahasver összeborzong . . .
Kihuzza kardját gyorsan hüvelyéből,
És félredobja. „Nem vezetlek harcra!
Nem Nem! Hát nem láttátok őt elébb?
Itt volt, mutatta őt sebét, az arcát,
Melyen, fejről végig hullt a vér.
„És esküvésed!?“ „Gyáva lettem. Itt van
Szívem — kitarja mellét — döfjetelek
Belé!" Egy pillanat. Ezer kard villog
Feléje . . . Egy kiáltás s újra csönd lesz.
Csepegve hull Ahasverból a vér.

Egy bérc
Felett, hol
A szél süvölt
A fákon által,
Egy sziklafal megett,
Álomba szenderülten,
Pihen Ahasver egyedül.
De tün az álom . . .
Ahasver felszökik
És zúg szava a légen át
„Megdöftek! Itt . . . Itt . . .
A keblem vérzik!
Ezer kard éle ért!
De hah! Mi az! A keblem tiszta,
Csepp vér nem fōdi testemet.
Tehát csak álom . . . álom volt csak.
De nem! Amott a csűs . . .
Alá vetem magam
A végzetem csak az leend!"
A mélybe ugrik.
De nem zord szikla fogja őt fel:
Szép lágy fű, selyemhez hasonló
Tárja ki karját ő eléje most.
Irtóztató e pillanatban ő:
Szeme vadul forog,
A szája habzik,
A teste reszket
És zúg szava a légen át
„Légy átkozott hát akkor Isten!
Légy átkozott“ . . .
S aztán örülten felkacag:
„Hahaha!"
És visszazúg reá a bérc,
Talán a visszhang:
Hahaha!

Rudnai Győző







Zivataros éjjel

Írta Kampis János

Mikor Thuray Béla megkapta a miniszteri titkári kinevezést, örömeiben nyolc napi szabadságot kért, csak úgy ötletszerűleg, minden különös cél nélkül. Jóformán nem is tudott vele mit csinálni.

Ekkor hirtelen az a gondolata támadt, hogy jó volna lemenni Abaházára. Az idő éppen legalkalmasabb volt. Junius dereka. Gabonaéréskor legszebb, leghívogatóbb az a vidék. Nem ártana megint egyszer széjjel-nézni odahaza. Öt év óta nem járt ott.

Hiszen voltaképen most sincs neki ott semmi keresni valója. Azóta meghalt az öreg nagynénje is, akinél azelőtt a vakációit tölteni szokta.

Mi vonzza hát mégis oda?

Amint ezen gondolkozott, belsejét egyszerre szokatlan melegség árasztotta el. Szinte elállott tőle a lélekzete.

Margit alakja jelent meg előtte.

Ezzel egy csapásra felujult lelkében mind az, amit a zajos fővárosi élet rohamosan váltakozó impressziói lassankint maguk alá temettek.

Látta a kis városkát, hosszú, alacsony házaival, girbe-görbe utcáival. A nagy templom piszkos sárga tornyát, a piacteret, amelyen darócruhás rabok separték össze lomha tempó-

ban az eltakarodott vásárosoktól visszamaradt hulladék szénát, dinnyehajat, káposztalevelet.

Látta azt a büszke fehér házat, amelynek zöld redős ablakai Margit alakját rejtgették. Most már tudta, hogy miért került az a várost.

Ujra hallotta a szigorú nagynéni hangját.

Olyan volt az, mint a cherubé, mikor kiparancsolta Ádámot a paradicsomból.

— Meg mondtam ugy-e? Nem nyughattál, hát mégis megtettem. Szóltam az öreg Aporkaynak. Soha se vethesd a szememre, hogy megtagadtam tőled ezt a lépést. No hát azt felelte, amit megjósoltam. Órülség, azt mondta, hogy te Margitra mertél szemet vetni. Te, a szegény járásbírósi irnok árvája, a hatalmas Aporkay vérére. Én tudom, hogy szegény apád mindig százszor többet ért, mint ez a dölyfös paraszt. Hanem azért igaza van, hiszen semmi sincs és úgy szólván semmi se vagy. Ezzel a dologgal hát örökre elhallgass. A nyilvános visszautasításra, a világ előtt való megaláztatásra nincs szükségünk se nekünk, se a te szegény apád emlékének. Jó lesz, ha pakolsz, fiam. A szabadságod úgy is lejár maholnap. Nem árt, ha odafenn is szétnézel egy keveset, mielőtt újra bemennél a hivatalodba.

... Olyan volt ez az emlékezés, mint valami nehéz álom.

Szinte elröstelte magát, hogy azt a borzasztó fájdalmat, ami akkor gyötörte, ilyen hamar kiheverte. Kevés hija, hogy egészen el nem felejtette.

Nem habozott sokáig. Látnia kell Margitot. Meg kell tudnia, mi lett belőle. Leány-e még? Hiszen kurta szoknyás gyermek volt még akkor. Akkor!

Táviratozott Polyák Bandinak, aki ott albiróskodott a járásbiróságnál, s azzal felült az esti vonatra.

Arra a hirre, hogy megjön Thuray Béla. eget verő riadalom támadt az abaházi pajtások közt.

Polyák Bandi összetrombitálta az egész bandát, amint ők magukat nevezték.

Tizenegy órakor robogott be vele a vonat, és tizenkét órakor olyan dáridó kezdődött a Zöld bikában, amire a viharedzett vendéglős Czupák István uram is késő vénségeig emlékezni fog.

Együtt volt a régi kompánia teljes számmal, Micsoda alakok! Béla alig tudott magához

térni az ámulattól. . . A maga nagyvárosi finomságával, — halvány arcával, alabastrom kezeivel úgy nézett ki köztük, mint bárány a farkasok közt.



Azok a fiuk, akikre mint vézna diákgyerekekre emlékezett vissza, most vasgyúró Góliátok.

Bélát majd hogy széjjel nem szedik. A kezét nyomorékká szoritják, a vállát hatalmas markaikkal tönkre ropogtatják, s mindezt olyan pataliával, hogy Bélát válóságos rémület szállja meg.

Pedig ez még mind semmi. Kezdődik az evés, meg az ivás. Az étellel holtra kínálják, az italt meg éppen erőszakkal töltik bele. Éktelen zsvaj támad. Egyik tulharsogja a másikat. Közbe rekedtes kurjongatások hangzanak fel, mikor egyik — másik valami zamatosat mondott.

Az ebéd végén már palackok dőlnek fel, a bor végig folyik az abroszon, poharak törnek s minden egyes ilyen apró incidenst falrengető hahota kísér.

Irtózatosan isznak. Legjobban győzi Muharos Peti. Széles vállu, bikanyaku óriás. Sűrű fekete göndör haja rendetlenül lóg vérben forgó nagy sárga szemébe. Széles arca kivörösödött a sok italtól, ajka duzzadt, otromba kövér kezében reszket a boros üveg.

Alkonyodni kezd. Már ott tartanak, hogy üres palackokkal célba veszik az inga órát s dühösen káromkodnak, hogy nem bírják eltalálni. Béla kábultan ül a helyén s azon töpreng, hogy lehetne elmenekülni ebből a szörnyüses zenebonából.

Ekkor Muharos Peti felkap egy poharat, egy hajtásra kiüssza, aztán teljes erejéből belevágja a szemközt levő tükörbe. Darabjai nagy csörömpöléssel hullanak le a padozatra. Borzasztó diadalordítás követi ezt a virtust.

Peti felhasználja a pillanatot, mely a figyelmet egyszerre feléje fordította. Nagyot vág az asztalra s elkiáltja magát.

— Fiuk, aki rézangyala van, gyerünk a tanyámra. Ez a pesti kölyök ugy se tud már inni. Meghivlak egy barátságos vacsorára.

Az eszmét dörgő éljenek üdvözlik.

Peti a vállára csap Bélának.

— Megnézed a feleségemet, meg a fiamat. Micsoda poronty! Már a pálinkát is megissza!... Hé, pincér, gyere ide, kócos! Vágtass ki a kocsimon és mondd meg az

asszonynak, hogy jó vacsora legyen. Sokan leszünk. Egy-kettő.

Negyedóra mulva öt kocsi viszi a társaságot a homokos dülő uton, ki a Muharos tanyára.

Az első kocsiiban Béla ül Polyák Bandival, aki érthetetlenül dadog, erősen küzdve az álommal. A többi kocsi felől zavaros lárma hallatszik, borizú nótázás, közbekiáltások, egy — egy eszelős kacaj.

Félórai kocsizás után a szép fehérre meszelt tanyai ház előtt állanak meg.

A tornácon gyönyörű, angyalarcu szőke asszonyka állt, várva a vendégeket. Mögötte tárva a konyhaajtó, melyből erős világítás vetődött karesu alakjára. Aranyszínű, filigrán hajkoszoruja úgy tündökölt, mint a szentek homlokát övező gloriola.

Thuray Béla ereiben kihült a vér.

Szent Isten — hisz ez Margit!

Margit — a Muharos Peti felesége!

Ez az angyali alak, ez a tulfinomult, lenge, költői lény — és az a duhaj, iszákos, bárdolatlan paraszt!

Bélával forogni kezdett a világ. Talán a bor, vagy a meglepetés, vagy — az önvád?

A többiek ezalatt otromba dévajkodással vették körül a szeliden mosolygó tündért.

Muharos Peti karon ragadta Bélát.

— Gyere hát, hadd mutassalak meg az asszonyomnak. . . . Ihol van, anyjuk, a pesti aszfalt — taposó. . . . Hiszen ösmeritek egymást. . . . De aztán eszünk ám.

Béla nem tudott szólni. Olyan gyámoltalannak, olyan ostobának, olyan nyomorultnak érezte magát ebben a pillanatban, hogy legjobban szerette volna, ha ott nyomban elnyeli a föld.

Margit nyájasan nyujtotta feléje a kezét.

— Isten hozta! Nagyon szép, hogy fölkeresett bennünket. Majd később megmutatom a fiamat.

A háziur közbekiáltott.

— Hej, asszony, hadd jöjjék hát az a vacsora!

Margit intett Bélának, hogy foglaljon helyet az ablaknál, azután gyorsan megfordult és eltűnt a konyhaajtóban.

Arcán a felindulásnak semmi jele sem mutatkozott.

Béla dermedten és szótlánul bámult maga elé.

Csalódott volna? Olyan közönséges lélek lakoznék ebben az asszonyban, hogy undorodás nélkül tud élni ebben a környezetben? Ezzel az emberrel?

Lehetetlen, lehetetlen!

A vacsora méltó folytatása volt az ebédnek. Margit ott trónolt a neki bokrosodott társaság élén, állandóan mosolyogva, gyakran felugorva, rendelkezve, parancsolgatva, hogy a vendégek semmiben hiányt ne lássanak. A trágár élceket pirulás nélkül halgatta, az utálatos kedveskedéseket szó nélkül tűrte.

Béla még mindig szótlán volt. Méltóságán alólinak tartotta, hogy a háziasszony figyelemért ezekkel az emberekkel versenyre keljen. Margit különben nagyon szíves volt. Gyakran kínálta s néha kedvesen megfeddte amiatt, hogy olyan keveset eszik, vagy hogy nem iszik eleget.

De a tekintetét kerülni látszott.

Bélában egyre növekedett az indulat.

— Beszélnem kell vele — mondotta magában — négyszem között, még ma este. Meg kell kérdeznem, hogy boldog-e, vagy csak hazudja ezt a hihetetlen nyugalmat. Bele kell látnom a lelkébe, a szíve közepébe.

Ez a vágy iszonyuan izgatta. Szíve nagyot dobbant, valahányszor a szép asszony közelebe jutott.

Kereste az alkalmat, de az nem kínálkozott.

Vacsora után a társaság két részre oszlott. A tanya alatt volt a szőlő s abban, magas dombon, szellős lugas. Oda vitte Muharos Peti a rendes ferbli — kompániát. A többiek az asztalnál maradtak s ott folytatták a hangos mulatságot.

Éjjél körül csunya égi háboru kerekedett.

A vihar tombolt, a tanya negyedóra számra kékes fényben állott, a házat olyan rettentő dübörgés remegtette meg, mintha össze akarna omlani az égboltozat. Kevés vártatva hatalmas zápor jött, jéggel vegyest, úgy hogy nemsokára a villámfény az udvaron összegyülemlett vízben tükröződött.

A mulatók nem sokat törődtek ezzel.

Hanem Margit aggódva tekintgetett a lugas felé s mikor a zápor elállott, fölkelt, hogy megnézzé: nem történt-e valami baj odafenn.

Béla felugrott. Itt a pillanat!

Felkapott egy kerti gyertyatartót s ajánlkozott, hogy világítani fog a sötétben.

Margit nem mondott ellent. Elindultak hát ketten. Elöl Béla, reszkető kezében a gyertyával, utána Margit, óvatosan lépegetve az apró tócsák között. Csendben haladtak, csak a nedves kavics recsegett a lábaik alatt.

Béla nem birt a felindulásával. Bódult agyában úgy kavargott minden, amit mondani akart, hogy nem találta meg az elejét, azt a szót, amelylyel bele kezdjen.

Mikor a szőlő kapuján bekanyarodtak, egy hirtelen támadt szélroham eloltotta a gyertyát. Ott állottak ketten, az éj sötétjében, nem látva senkitől.

Béla megfordult. Ott állt közvetlenül Margit előtt, a ruháik összeértek, érezte a lehelletét. Önkéntelenül az asszony karjához kapott.

— Margit, — hörögte — álljon meg egy kissé, csak néhány szóra, Margit, nem birom ki tovább.

Margit nem felelt.

— Margit, én úgy érzem, hogy maga szenved, hogy boldogtalan. Feleljen, igaz-e, amit érzek, igaz-e?

Margit megszólalt, halkán, suttogva.

— S ön kérdi ezt?

— Én kérdem, igen, én, akinél senki a világon nem kívánta igazabban, hogy nagyon, nagyon boldog legyen.

Margit karja kisiklott a Béla kezéből.

— Én egyszer azt hittem, hogy akarja is.

— Itt, a haragos Isten színe előtt esküszöm önnek, Margit, hogy akartam. Szerettem, Margit, nem volt forróbb vágyam, mint hogy önnek éljek, hogy önnek hűséges rabszolgája legyek . . . De visszatartottak. Nem engedték, hogy szembe szálljak az atyjával. . . .

— És én szembe szállottam volna vele . .

Béla arcát előntötte a könny.

— Margit, Margit, azt mondták, hogy nincs jogom önhöz, hogy nem vagyok semmi, hogy koldus vagyok. . . .

— És én három évig vártam, mikor fog erőszakkal is magával ragadni a nyomorba. . .

Az éj csendjében elfojtott zokogás nesze hallatszott.

Béla levetette magát a kavicsra.

— Margit, bocsásson meg nekem, nyomorultnak. Bocsássa meg a kint, amelyet miattam szenvedett, kétségemet, gyávaságomat, Margit Emeljen fel magához, vesse le vállairól azt a súlyos keresztet, amelyet miattam visel Engedje meg, hogy kiszabadítsam ebből a borzasztó rabságból, hogy szabadabbá, hogy boldoggá, hogy enyémmé tehessem. Egy szót, Margit, egy szót

A lugashól kocintás csörrenése hangzott ki.

— A fiad egészségére, Peti kiáltozták.

E pillanatban nagyot villámlott.

Béla szeme előtt egy tulvilági arc jelent meg. Megdicsőült vonásain fájdalmas szerelem és anyai önfeláldozás.

A villámot követő sűrű feketeségben Béla újra megszólalt.

— Feleljen, Margit, feleljen!

Margit hangja ismét a régi volt.

— Kérem, gyujtsa meg a gyertyát.

Béla gépiesen engedelmeskedett.

Margit kivette kezéből a gyertyát s lehajtott fővel, lassan haladt fölfelé a domboldalon.

A lugasban végét járta a játszma. Erősen csapkodták az asztalt.

Ugy hangzott, mint a távoli puskaropogás





Vigszinház

C. Severin. Volt egyszer egy szegény Pierrot, a ki szerelmes volt a párisi opera egyik bájos ballerinájába, de — a mint ez már a ballerinák régi rossz tulajdonsága — az őt nem szerette viszont. E fölött való elkeseredésében, egy vigalmaktól zajos, farsangi éjszakán felkötötte magát egy utca-sarki lámpavasra. Ott himbálta a szél a szegény kis Pierrot-t, mialatt szerelme tárgya egy ifju gróf társaságában, vig kedvvel hagyta el a báltermet. Szerencsére, vagyis inkább szerencsétlenségére észrevette a már félig holt Pierrot és kötelét kocsisával elvágatva, most már szerelmes csókjaival, ujjacskáinak büvös érintésével a szegény kis szerelme életre keltette és meghívta magához. Pierrot boldog. Igen, de nagyon szegény, nincs ruhája, a mit magára ölthessen, és pénze sincs. Véletlenül arra jár egy öreg házalósidó, a kinek a karján több csinos öltönydarab van és a ki üzletéhez méltó buzgalommal kiáltja minden ház kapujában az ő szerény egyszerű reklámját: «Chand d'habit!» Pierrot e meg gondolatlan pillanatban, — a midőn csak egy vágy lebeg szemei előtt: kedvesét mielőbb karjaiba zárhatni, — a házalót hátulról leszurja, holttestét bedobja egy pincelyukba és ruháit magára öltve, pénzét elrabolva örömmel készül meglátogatni kedvesét. Azonban már az első lépésnél megszólal a lelkiismeret hangja, eleinte kis mértékben, de később annál erősebben. Oly annyira, hogy a hova lép, a hova néz, a hol megáll: a föld alól, a házak tetejéről, a levegőből, mint menydörgés ordít reá a meggyilkolt házaló hangja: «Chand d'habit! . . .» Megjelenik kedvese estélyén. Vidám álarcos sereg tódul be a te-

rembe, és megkezdődik a tánc. Pierrot pezsgőt hozat, hogy kedvesével koccinthatson. Mikor vissza akarja adni a poharat, a szolga helyén ott áll a meggyilkolt házaló alakja. Pierrot visszaretten és a másik oldalra rohan. A kísértet ott is felbukkan.

Atáncolók magukkal ragadják a megrettent Pierrot-t, a ki végre kiszabadítja magát a sorból és fáradtan dül az ő utána jövő Harlequin keblére. Ez leveszi álarcát, mely alól rémesen mered reá a meggyilkolt házaló véres arca. Egyedül marad kedvesével, a ki fekhelyén, ölelésre, csókokra várja. De a midőn Pierrot szerelemittasan rohan feléje, a fekhely mögött hirtelen megjelenik a «Chand d'habit.» Pierrot párbajozik egy fiatal gróffal, a ki halálosan megsebesíti, s a kinek helyét e pillanattól a házaló alakja foglalja el. Viziójában azt képzei, hogy a házaló szellemének kebléből a tőr hegye öli meg, a melyet ő döfött keresztül rajta. Pierrot meghal.

Ez a rövid kivonata annak a háromfelvonásos némajátéknak, a mely a mult he-tek állandó műsorát képezte, a Vigszinházban, s a melylyel C. Severin, a mino-dramai művész be akarta bizonyítani, hogy a szavakat arcjátékkal, testmozdulatokkal képes az ember helyettesíteni. Ez félig-meddig sikerült is neki. Ez az ember valóban nagy művész. Arcának minden izma, testének minden idegszála, annyira alá van vetve szabad akaratának, hogy egy estén át szinte külön-külön láttuk működni valamennyit. A budapesti közönség azonban meglehetősen közönnnyel fogadta a Vigszinház emez érdekes vendégét, a ki szerződésének lejártá előtt volt kénytelen más hazában keresni elismerést az ő különleges művészetének. Midőn elbuesuzott, megígérte, hogy visszajön és megfogja magát

ismertetni Budapesten az ő *igazi* művészetével és hiszi, hogy az érdeklődést képes lesz felkeltenie maga iránt még a nagyigényű közönségben is. El nem mulaszthatjuk, hogy meg ne emlékezzünk Balassáról, a házaló személyesítőjéről, a ki minden tekintetben megállta helyét, a híres Séverin mellett. Glaszner Boriska szép ballerina, Megyeri Dezső fürge borbély és Szerémy Zoltán kitűnő orvos volt.

Jules Bouwal nagyon élvezetes, szép zenét irt a darabhoz.

A királyné apródja. A «Chand d'habid»-t Heltai és Makai, e két rokonszenves, kedvelt fiatal író egyfelvonásos kedves vígjátéka előzte meg, s bizony nagyobb sikert aratott, mint a Catulle Mendès némajátéka. A darab telve van Heltai kedves ötleteivel és Makai gyönyörű rimeivel. Különösen szép az a melodráma, a melynek szövege Makainak egy régi szép költeménye után készült, s a melyben a zenekíséretet Kun László, a Vig-színház jeles karmestere szerezte. A szerepek kitűnő kezekben voltak elhelyezve, a mi nagyban hozzájárult a sikerhez. Hegedüs egy idősebb drámairót adott, Gál Gyula egy háziurat karakterizált, Lánczy ennek élvsovár ifju nejét, Varsányi Irén pedig a szerelmes kis kadétot adta sok bájjal, kedvesen.¹

—1a

Budai szinkör. Makó igazgató úgy lát-szik nem fárad bele a premiér izgalmaiba, mert egymást követik az érdekesebbnél érdekesebb ujdonságok. Olyan eredmény ez, mint a minőt egy nyári színigazgató se tud felmutatni s ha tekintetbe vesszük, hogy a bemutatott darabok közül a legtöbb fényes sikert aratott, konstatálnunk kell, hogy Makó igazgató nemcsak az anyagi célt tartja szem előtt, de egyúttal arra is törekszik, hogy komoly munkássága révén a legilletékesebb helyen is figyelembe vegyék működését. Hogy a közönség eddigelé nem látogatta úgy a színházat, mint ez megérdemelte volna, ennek okát első sorban abban kell keresni, hogy a közönség java része még a nagy színházakba jár s épen a pesti közönség, mely a nyári szezón alatt többnyire egymaga képviseli azt a publikumot, mely minden nehezebb közlekedési akadályokon túl teszi magát s csak azért rándul át a budai arénába, mert meg van győződve, hogy ott mindenkor perfect s

a magasabb nivónak megfelelő előadást élvezhet. Eddig is t. i. Krecsányi alatt, a legszebb dolgok kerültek színre, s most Makó az eredeti darabok tömeges bemutatásával csak növelte a színház jóhírét.

Legutóbb is két ujdonságnak ejtette sorát. «A Kókler» címen Stöger Aladártól egy bohózatot, mely a népszínházi pályázaton első helyen meg lett dicsérve. Nem tudom a többi darab, mely a díjért versenyzett, vajjon milyen alkotás, de a bemutatott darab után ítélve nem a legfényesebb bohózatok lehetnek; nem mondom ezt azért, mintha a «Kókler» rossz darab volna; ellenkezőleg, mint bohóság ilyenkor nyáron igen jó benyomásokat tesz a nézőre, mégis úgy tartom, hogy egy bohózatnak, ha mégolyan elnézőek is vagyunk a színszerűség, valamint a lehetőség szabályaival szemben, mégis szükséges, hogy az illető darabnak határozott gerince legyen, amelyhez aztán a bohózat testének többi barázdái hozzácsatlakoznak. Ezt nélkülözi Stöger darabja, melyben különben igen sok a mulatságos helyzet, egy-két jó alakja is van, de egészen egy roppant kezdetleges munka, melynek írója tartósabb gyakorlat és kompaktabb megfigyelés után jobbat, sőt határozott helyrevaló darabot fog felmutatni. Az első debut sikerével a szerző meg lehet elégedve. Vagy egy fél tucatszor tapsolták a lámpák elé.

Az előadásban részt vettek: Juhászné, Krémer, Odry, Papp, Szende mindannyian a legbuzgóbban törekedtek azon, hogy a darabot sikerre juttassák.

Bemutattak még a mult hét folyamán «Három feleség» címen egy háromfelvonásos francia bohózatot, melyet Makó igen ötletesen, egyes eredeti élcekkal tarkítva, fordított magyarra.

x

Városligeti szinkör

A halász szeretője. Népszínmű 3 felvonásban. Irta és zenéjét szerezte *Dankó Pista*. Alig ismerem zeneszerzőt, ki nálunk olyan nagy népszerűségnek örvendene, mint Dankó Pista, az a cigányprimás, ki még az igazi cigánysarjadékból valóskinek tehetségét nem rontotta el a modernizáció szelleme. Tősgyökeres magyar motívumok kísérik népdalainak minden sorát, zamatos nemzeti érzés tükröződik vissza valamennyi strófában. Örökbecsű nótái vannak, melyek hosszú évtizedek után is ott fognak

élni a nép ajkain, a honnan hamisítlan magyarsággal hangzanak s nem a főváros éktelen magyarságával, mely egy régi, őskori lelethez hasonlít ugyan, de repedezéseit modern anyaggal vélik kipótolhatni. Dankó Pista neve a magyar nóta, a nemzeti népdal virágzásával van összekötve s méltó helyet foglal el a demorizált, századvégi dalköltők hiányos sorában. Hogy ez a jeles dalköltő elkövette azt a bűnt, hogy belekóstolt az irodalom gyümölcsébe, épen költői hajlamának tulajdonítható. Nem pusztán dalköltő, poétai lelkülete a drámaírás veszélyes mezejére is kicsalta. Az eredmény: Dankó Pista legújabb darabjában (írt ő már egyet) ha nem is első rangú irónak mutatkozott, mindenesetre bir annyi eredetiséget felmutatni, mint bármelyik modern népszínműíró, ki ebbéli impresszióit nem a nép földjén, a ringó buzakalászkok, cserjés bozótok közt szedte, de itt a főváros piszkos levegőjében álmodta meg az ő paraszttörténeteit. Dankó, bár az igazi színműíró invenciója híján van, mégis tud igaz parasztokat megszólaltatni; az a nyelv, az az igazi magyar beszéd; úgy beszélnek a subás parasztok, a mentés bíró, kinek gondolkodása nem olyan mesterkél, mint ez rendszeren lenni szokott a modernizált népszínművekben. Ez a darab újabb bizonyíték, hogy a magyar népszínmű nem hullatta el utolsó szirmait s ha jelenleg fonnyadóban is vannak, egy friss és éltető szellő ujjá teremtheti s az összezsugorodott pártát simára kefélheti. Hisz e darabjában megmutatta, hogy a népszínmű tárgy anyaga még nincs kellőleg kiaknázva s hogy igenis lehetséges ujat felmutatni e téren, csak le kell menni a vidékre, meg kell barátkozni az alföldi s erdélyi parasztokkal, meg kell közöttük figyelni az életet, a mit azok az emberek folytatnak... Mert hisz lehetetlen, hogy a nép között ne találjunk olyan magvakat, melyekből valami életre való csirát lehetne kiaknázni. Egyre azt hangoztatják, hogy a népszínmű annyira kihálózta a parasztragédiákat, hogy uem lehet ujat produkálni. Ez nem igaz! Hát a rendes társadalmi életben miért találunk mindig új és új eszméket, melyekkel a modern drámaírók olyan szaporán megírt darabokban foglalkoznak. Azt hiszem itt is csak eleséppelt dolgokra akadnak, csak hogy ezeket mindig úgyesen más és más mezbe öltöztetik.

Miért nem teszik ezt meg a népszínmű-

vel? A baj csak az, hogy épen azok az írók foglalkoznak a népszínműírással, kik legfeljebb a fővárosba került s itt letelepedett paraszttal érintkeznek s ennél fogva teljesen nélkülözik a nép eredeti gondolkozó módját. A népszínművekbe lehet aztán egyes táncnemeket is belevonni s ügyes csoportosítással s a darabbal összhangzásban tartva, bemutatni. Ez bizonyára hálás eszköz s mint mutató elem, a siker biztosítására szolgál. Bizonyosságul szolgál erre Géczy «Gyimesi vadvirág»-a.

Nagy érdeme Dankónak az, hogy a dalokat mindig megfelelő helyen használja, nem úgy, mint a legtöbb fővárosi író, kiállítat a színpadra egy primadonnát s helyes-helytelenül eldaloltat vele vagy egy tucat nótát, épen csak azért, mert a művésznőnek a nótázás legerősebb oldala s talentumát itt érvényesítheti legjobban.

Az ilyen darabok főszerepét többnyire az illető színész nő testére szabják, s ezért elejtik nem egyszer a drámai fonalat.

Dankó Pista legújabb darabjával fényes sikert aratott. A ki jelen volt a premiéren, tapasztalhatta, hogy a magyar közönség kegyeltjével szemben a legelnézőbb tud lenni, s azt, kit egyszer igazán megszeretett, ünnepli akkor is, mikor nem szolgált rá teljes mértékben. Tapsoltunk az igazi dalköltőnek, tapsoltunk Dankó Pistának, ki nem egy szomorú dalával elringatott, s a poharak csengése mellett nem egyszer boldogságra tanított, jólehet, ez a boldogság csak olyan foszló mámor, mely hamar jó, de hirtelen el is tűnik.

Dankó Pista nemrég tért vissza Szan-Rémoból, félig egészségesen, félig betegen. Kívánom, hogy itt meglelje azt, amit mindenütt olyan soká keresett: a teljes egészséget.

—ai—ő

Ős-budavár. A hűvös idő dacára sokan látogatják ezt az előkelő mulató-helyet, mely ez idén úgy látszik sokkal nagyobb vonzó ereje lett Pest közönségének, mint Bécsben a «Venedig in Wien». Erre a nagyszabású érdeklődésre a vállalat rá is szolgált, mert Szekula igazgató a legnagyobb áldozatoktól sem retten vissza, csak hogy a közönség tartós érdeklődését felszinen tarthassa. Különösen érdekes a varieté-előadás, melynek programján a legérdekesebb számok szerepelnek. Legújában egy angol komikus *Little-Tich* köti le a publikum figyelmét. A maga nemében utol-

érhetetlen emberke 3 számban ragyogtatja frappans művészetét. Legérdekesebb az utolsó, melyben 1½ méter hosszú cipőkkel veri a zene taktusát. Ebben igazán felülmulthatatlan. A program többi száma is érdekes. A három angol Madcaps leány a dekadens kor legkedvesebb mintaképei. Amit ők produkálnak, az igazán érdekes s épen az a sans-géne-viselkedés, az a könnyed forgás, ugrálás teszi szereplésüket érdekessé. A régi darabok közül «A gésa-gymnásium» bir legtöbb vonzerővel. Különösen tetszik a zene, mely Stojanovits ritka tehetségét dicséri. Mint halljuk, máris új operetten dolgozik, melyet a szerző szintén Ósbudavárnak szánt.



Irodalom

Versek. Irta *Balla Miklós*. Igazán csodálatos, hogy a modern poéták közül alig találni egy-kettőt, kinek tehetsége a közepes alkotásoknál jobbat produkálna. Mért e jelenség, holott éppen ma írják a legtöbb költeményt? Számptalan ilyen kötet jelenik meg, s mindegyikben találunk figyelemreméltó sorokat, melyek dallamosságuknál és egyszerűségükönél fogva, kellemesen hatnak s mégis elfelejtik őket, akár egy népdalt, melyet felkap a világ, dalolják mindenfelé s mikor jó egy újabb, elfelejtik s csak elvéve hallani, fel-felcsillan s végre nyomtalanul eltűnik.

Ma már minden iskola-végzett ember tud helyes verseket írni, belevisz egy-két sikerültebb gondolatot, de ezzel vége. Melegebb tartalmat, frappans s igazán lebilincselő eszméket hiába keresünk az e fajta versekben; hiányzik belőlük az a bizonyos költői szikra, melynek híján a vers becsét, maradandó irodalmi értékét veszti. Elvéve azonban találkozunk e hivatlan poéták közül olyanokra, kik nemcsak a jelen társadalom embereinek írják meg verseiket, de helyet kérnek az irodalom-történet hasábjain is. S talán épen ezért szokatlan hatást gyakorolnak a publikumra. De hisz ez mindig így volt. A rendkívüliség a reakciót szokta szülni s sokáig tart, míg a felvert hullámok lassanként lecsitulnak s a tükör újra sima lesz s a legkisebb lehelletet is észre lehet rajta venni.

A nemzeti költészet sohase volt olyan dekadens, mint épen a jelenben. Ha végig

nézünk az utóbbi évek e fajta termékein, alig találunk olyan nyomokra, melyek a nemzeti jelleghez vezetnének, a nemzeti vonásokhoz. Idegen levegő csap meg, különösen a gallok cikornyás, pikáns költészetének visszatükröztetését láthatjuk; az idegenszerűség soha olyan erős talajra nem talált nálunk, mint épen a század alkonyatakor.

Vége azonban mégis kezdünk kibontakozni ebből a nemzetietlen zürzavarból s uton vagyunk a helyes, az igazi magyar költészet felé.

Legifjabb költői gárdánk közül ebben a tekintetben első helyen áll Balla Miklós, a fiatal poéta, ki «Versek» cím alatt foglalta össze a lapokban szétszórtnak megjelent verseit. Kevés a költemény a kötetben, de a szám épen elégséges ahhoz, hogy kedvező színben tüntesse fel Balla tehetségét. A legtöbb költeményben (egy-kettőt kivéve) megcsendül a hamisítlan nemzeti ritmus s a népies hang egyszerűségével, a sorok keresetlenségével s a rimek természetességével összhangzásba tudja hozni a belső tartalmat a külső formával s ennél fogva mindenkor teljes egészet nyújt; a forma és tartalom legszebb láncolatát képezik Balla versei. Soha senki jobban nem festette meg Petőfi és Arany-óta a róna, a pusztá táját, nem idézte föl a parasztgazda tanyáját olyan igaz s természetes színekben, mint Balla Miklós. S ez a körülmény elégséges, hogy az ifjú poétát megbecsüljük, mert ezzel a kötettel bebizonyította, hogy nem ért egyet a dekadens költők felfogásával, kik a ledér és léha költészetet kultiválják; ebben nincs is semmi felemelő vonás; a hang, durva és sértő, a pikantéria olesó eszközeivel felruházva legfeljebb pillanatnyi hatásra számíthat, tartósabb, maradandóbb irodalmi becsre semmikép se tarthat igényt.

Balla legtöbbször a falusi életet rajzolja természetes színekkel s keresetlen szavakkal mondja el benyomásait. Szingazdag leírás, magvas tartalom jellemzi költészetét s ami fiatal poétáknál igazán ritka dolog, a szerelmi banális ömlengéseket kerüli; úgy tudom, nincs is e fajta vers az egész kötetben; egy komolyan törekvő talentum szép reményekre jogosító megnyilatkozása ez az első kötet, melyet meg vagyok győződve nem egy, de még számtalan jobbnál-jobb és szebbnél-szebb kötet fog követni.

Ha a kötetből csak úgy találokra ideiktatom a következő verset, tudom, az olvasó azonnal egyet fog érteni velem, ki Ballában a magyar népelet költészetének leghivatottabb művelőjét látom.

Hortobágyon

Hortobágyi csárda mellett gyorsan száguld a vonat,
Hortobágyi csárda kútján nem itatnak már lovat,
Pusztabíró a ménestől nem húzza már a vámot,
Nem mutat már a délibáb Hortobágyon korámot

Hortobágyi nagy ivóból kihallik a muzsika,
Miderben ül a söntésben esaplár lánya: Zsuzsika,
Német nótát húz a cigány, a vendég sört itdogál,
Zsuzsikának cilinderes jogász-gyerekek kurizál.

Kint a mezőt vetés alá szántogatja fel a nép. —
Nem tudom én, olyan furcsa, furcsa nekem ez a kép!
Ugy szeretnék sirni, sirni, elsiratni valamit,
Tán bizony a Sobri Jóska fakó lova nyomait! . . .

A kötet, melyet Reich Béla, a tehetséges festőművész gyönyörű rajzokkal illusztrált, megrendelhető lapunk kiadóhivatalában s az összes könyvkereskedésekben. Ára 2 forint.

R

Rajongás. Ily cím alatt adta ki *Dura Máté* tehetséges fiatal poéta költeményeit, a melyeket lelkes ifjui hév, hazaszeretet, szerelem, és tiszta magyarosság jellemeznek. Egyike a fiatal költői gárda ama tagjainak, a kiknek olvasásakor az ember nem érez boszuságot, vagy csak igen keveset. Vannak szép gondolatok, de technikája nehézkes; röptülő fantáziáját nem képes követni a toll, és ezért igen sok helyen lapos, csaknem prózai. Tagadhatatlan, van egy-két igen szépen megírt költemény a verskötetében, a melyekre rá lehet mondani, hogy költő tollából erednek, de 120 drb vers között ez meglehetősen csekély eredmény. Ha jól tudjuk, rövid egymásutánban, ez már második kötete *Dura Máté*nak; a harmadikban bizonyára sokkal kisebb társaságban sokkal több jó költeményre fogunk akadni. A kötet, mely Nágel Ottó kiadásában jelent meg, Rákosi Jenőnek van ajánlva és előfizetési ára füzve 3 kor., diszkötésben 4 kor.

Peterdi Sándor. *Jefte leányai és egyéb elbeszélések.* Kiadja az *Aurora kör.* A novellairás bizonyosan a leghálásabb dolgok közé tartozik, még akkor is, ha az író nem épen a legjelesebb novellista, mert anyagi oldalról tekintve, mindenkor eredménnyel járt a novellairás. A napilapoknak tárcáikban nagy szükségük van kisebb közleményekre. Így

aztán gyakran megesik, hogy a tudományos apróságok mellőzésével, a szépirodalomnak engedik át az elsőbbséget s mivel a jeles írók nem bocsátják mindig rendelkezésére a szerkesztőknek novelláikat, kénytelen-kelletlen helyzetükben a rovatvezetők kevésbé tökéletes dolgokhoz is nyulnak.

Peterdi Sándor tudomásom szerint több napilapba dolgozik s azoknak hasábjain jelennek meg apróbb novellái. Jelen kötete, mely összesen 8 elbeszélést foglal magában, nem a legjobb hangulatot kelté az olvasóban. Elismerem, hogy Peterdi a zsurnalisztika heves és gyors munkájánál a formakönynyedséget, az egyszerűséget elsajátította, valamint igen helyesen mellőzi a hőbeszédőséget, de ennél többet aztán nem nyújt. Ötletei, meséinek fordulatai csekély feltaláló tehetségről tesznek tanubizonyosságot. Alig eszlan fel egy-egy megkapó jellemzés; a részletek festése rendkívül erőtlen és szintelen; a tájleírás nagyon kezdetleges tollra vall. A költői helyzetek egyikét se találjuk Peterdi novelláiban. Igazán csak próza az egész. Ez a tény vezette valószínűleg félre az ifju író, ki úgy látszik a modern novellairás alatt azt a mesterséget érti, mely minden szépet, minden nemeset mellőz s a legsötétebb, legpongyolább dolgok kultiválását tartja egyedül jogosítottnak.

Tessék p. o. végig lapozni a Molnár Ferenc kötetét, ott meg van a teljes realizmus, de találunk ott egyttal annyi poetikus helyzetet, költői eszmét, amit nem egy lyrikusunk bátran megirigyelhetne.

Peterdi tehetsége most van kiforróban, ez a körülmény készlet arra, hogy figyelmeztessük a fiatal író, hogy magukban az élet legtragikusabb és legfrivolabb jeleneteiben is mindig találunk egyes mozzanatokot, melyek kiválasztják a sárból a gyöngyszemeket. Ezeket kutassa hangyaszorgalommal az író s a sár csak annyi legyen körülöttük, amennyi épen szükséges volt, míg a gyöngyszemeket megtalálta. A vezéreszme mindig a szép legyen, mert ha az ellenkezőt tartjuk szem előtt, nem gyakran izléstelenekké válunk s könyvünkben foglalt történetek nem felelnek meg a teljes valóságnak.

Ezt a tant fogadja el Peterdi Sándor, kinek tehetsége elébb-utóbb úgy is meg fogja találni a helyes irányt a tökéletesítés felé.



Kapuzárás. Közeledik a kőszínházak kapuzárásának ideje. Már látjuk a nyári szünidőnek nevezett házfelügyelő urat, a mint álmosan csoszog a bejárat felé a nagy kulccsal kezében. Hajdanában, ilyen tájban a Nemzeti és Népszínházban vendégszereplések járták, az Operában meg a Nemzeti színház rendezett egynehány nagyobb szabású előadást. Ma már másképpen jelzik színházaink a pihenés közeledtét.

Az operában az oroszok igyekeznek helyreállítani a lefolyt évad művészi és financialis deficitjét, s bőszerű kommuniké hirdeti, mi mindent kapnak az utolsó hetekben a wagneristák, verdisták s főleg a weidingeristák.

A Nemzeti színház évadját egy francia darabbal fejezte be s ezzel mintegy illusztrálni akarta idegenszerű műsorát. A sok felújítás és premiér közül nagyon kevés jut eredeti szerzők darabjaira. Mikor jön el az ideje, hogy végre már egy nemzeti drámairódalomban gyönyörködhetünk a *Nemzeti* színházban, mely nevét nem igen érdemli meg.

A Népszínház végezetül primadonnájával pereskedik egy fehér csirke miatt. Ez a szárnyas állat sok jó corsicai polgár életébe, s a Népszínház egynehány deficitestéjébe került, s a bájos primadonna mégis sokalja azt a potom ötszáz pengőt, melyet lehúznak gázsijából, mert nem akart hozzájárulni ahhoz, hogy a publikum ezen a fogáson elrontsa a gyomrát. No de tudvalevőleg nem volt egyébb az egész egy kis viharból, mely tudvalevőleg ép oly elkerülhetetlen a direktorok és primadonnák, mint a házasfelek életében.

A Magyar színház, mely az idén igazán magyar is volt, hazai termékkel zárja be az évadot. Beöthy László büszkén tekinthet vissza egy éves directori multjára, mert elérte mindazt, a mit a Magyar színház mostoha körülményei között elérnie lehetett.

Nunc venio ad fortissimum. A Vigszínház végezetül specialitással kedveskedik. Művészei elné-

mulnak, de csak azért, hogy mint pantomimusok arassanak babért. S a saison végefelé közeledésnek biztos jeléül a Vigszínház primadonnája meg-növeszti bajuszát. A mi nem is olyan furesa dolog lévén a Vigszínház primadonnája senki más mint — Hegedüs Gyula.

Színházak nyara

Opera

Derős az égbolt, nap süt át a fákon,
A palotákra vak meleg borul,
Ép jó időben tartom bucsuzásom,
Hisz Feld papa helyettem bévonul.
Föl édes társam, jó Nemzeti színház
Külföld s a Tátra lombos fája inl,
S ha Weidinger a publikumot hozza:
Egy jobb saisonra megjövünk megint.
Isten veled szomszédom, drága Drechsler
Az én kapuim már becsukva lán!
Isten veled, Pestből már sok lett volna,
Isten veled, mást mért a sors reám!

Nemzeti színház

Ki gázsink nagyságát kimérted,
Előlegekkel fűszerezve,
S határtalan vakációnkat
Egyetlen szavad hozta létre:
Hozsána néked Keglevich!

Népszínház

Zöldre van a, zöldre van a
Pénztár ablak festve,
Vártam publikumot minden este,
Nem győztem már publikumot várni,
Be kellett a, be kellett a
Nagy kapukat zárni!

Vigszínház

A mi szerelmünk szép közönség,
— Most már meg lehet vallani —
Véget ért a forró napokkal,

Mikor megjött a „Chand habit.“
Kedvenced voltunk mostanáig,
Hanem most annak vége már, —
Gyerünk nyaralni jó Coulissém, —
Be kár éretünk, óh Pekár!

Magyar színház

Jaj be furcsa van ez a Pest,
Jaj be különös,
Nyaralni kén' s a zsebemben
Nincs van egy ötös!
Csuf csuf csakugyan
Ez a buta-Pest,
A falu jobban fest,
Fest, fest, fest.

Kisfalndy színház

Egyedül hallgatom Duna mormolását,
De nem a publikum tapsai zugását,
Egyedül, egyedül
A hat színház közül
Sötét Ó-Budában

Krisztinavárosi szinkör (vidáman beköszönt)

Adj Isten valahányan vagytok!
Itt volnánk, hogyha befogadtok!
Adj Isten!

Városligeti szinkör (flymálva)

A holló flát nagy pénteken mossa,
Mít akart hát a Somló „Szombatos“?!
El, véletlek Hamlet, Couliset, Náni, —
Itt vagyok én, a dicső Goldstein Számi!

Feld Matyi.

(mint Lucifer feltűnik a forró nap jegyében)
Meguntam már a léha életet
Shekspir után a második helyet,
Éretlen kőszínházi satnya kart,
Mely tőlem jónak mitse, mitse tart!
Szinkört nekem! Flótát, harmonikát,
A mely munkámnak égi szárnyat ad!
Színpadra véled újabb magzatom
„Weinstein Jakab,“ dalos bohózatom!
A tapsoknak tudom nem lesz hija,
— Ez kell a népnek, nem tragédia!

(Forró napsugár-zuhany, görögtűz.)

Nicoló

Arnstadtban, egy németországi városkában a minap egy olyan eset történt, mely élénken megvilágítja és megerősíti azt a régi közmondást, hogy a leghálátlanabb dolog igazat mondani. Az Arnstädter Tagblatt szerkesztője Rohbein, Wocke Bauermanról a színház egyik kis kaliberű tehetségéről a következőket írta: Wocke Bauermanról nem sok jót mondhatunk. Mindenki tudja, hogy az ő palettéjén nem sok a szín. Ezen annyira felbőszült a *színművész* ur, hogy a színház egyik statisztáját magához vette, s a szerkesztő keresésére indult. Végre egy vendéglőben rá is akadt az ebédjét fogyasztó Rohbeinra. A színész felháborodásában a szomszéd asztalról egy kést ragadott és a szerencsétlen kritikust összeszurkálta.

Szerencse, hogy nem minden színész ennyire büszke a «színeire», különben valamennyi színészünk

a börtönben és valamennyi kritikusunk a kórházban lenne.

Az ékszer. Miről ismerni meg a külföldi nagy színésznőket? Egyszerűen arról, hogy vendégszeplési körútjukon egyre-másra meglopják őket. A mint megérkeznek valamelyik nagy városba, mindjárt ott terem a rendőrség irodájában egy libériás inas, s lélekszakadva előadja, hogy urnőjét, alig hogy odaérkezett, meglopták. A galád tolvaj épen a legértékesebb ékszereitől fosztotta meg a nagy művésznőt. Eltűnt egy hatsoros gyöngyös nyaklánc, a cyrill király ajándéka, egy exotikus hajtű, melyet a maharadza tűzött a művésznő ében, aranyzóke vagy századvégiesen vörös hajába, s egy szerény kis aranykarika, melynek értékét azonban megbecsülhetetlené tette, hogy a chicagói iskolas fiúk vették össze gyűjtött filléreiken.

S a rendőrségi fogalmazó úr nagy komolyan végig hallgatja a mondókát, még komolyabban jegyzőkönyvet vesz fel, aztán cigarettára gyújt, s mosolyogva sutba dobja az egészet.

A következő városban a jelenet ismétlődik. Ugy látszik a becsületes elcsikászó maga hozta vissza az elemelt tárgyakat, vagy pedig a cyrill király, a maharadza s a chicagói iskolásgyerekek megismételték ajándékukat.

A mi színésznőink nem elég élelmeseek. Azok soh'sem lopatnak el maguktól ékszereket, hanem nagy büszkén elhordják azokat. De ha már nagy, nagyobb és legnagyobb művésznőinknek nincsen érzékük a művészi hírnév fejlesztéséhez, vannak, hála legyen az égnek, ötletes tolvajaink, a kik segítenek ezen érzék-hiányon. Így esett az eset, hogy a minapában egy kis vidéki színésznő ékszer-tartójából ezer forint ára klenodium tűnt el, s a kis színésznő maga szaladt el rögtön a rendőrséghez, s másnap megvolt a hírnév. Már mostan ha a hála fogalma nem ismeretlen a vidéki színésznőknél, joggal elvárhatja a finom érzékű tolvaj ur a következő nyilttéri közleményt: Az ismeretlen műbarátnak: „Fogadja igaz köszönetemet azon kedves figyelméért, melylyel ékszereimet elemelni kegyeskedett. Tartsa meg ezeket a semmiségeket becses birtokában s én megengedem, hogy saját költségén, de az én megkérdezésem nélkül, rájuk véssesse: emlékül önmagannak azon zseniális ötletemért, melylyel megnyitottam egy kis színésznőnek a hírnév utját.

Ifjusági előadások. A budapesti nőképző egyesület vezetése alatt álló leánygymnasium tanári kara visszaküldötte az utolsó ifjusági előadáshoz szóló jegyeket, mert nem tartotta lelkiismeretével összeegyeztethetőnek, hogy elvigye növendékeit. Az ember tragédiájához, hol tudvalevőleg a hatodik szín római orgia-jelenetet ábrázol. Tudós professor urak, látják már önök a Nemzeti színházban Az ember tragédiáját? Alig hisszük, mert ha látták volna, nem igen találnának megbotránkozni valót. A római jelenet ott olyan discretül játszódik le, hogy inkább valamelyik római leánygymnáziumba képzeljük magunkat, hol a tanár urak növendékeikkel enyelegnek, mint élvhajhászó gavallérok

közé. De hát utóvégre is, ez nézet dolga, s a világerért sem kívánjuk, hogy a professor urak lelkismere-tében az egyensúly megbillenjen. Csak azt nem ért-jük, miért nem küldötték vissza jégveiket, Bánk bán előadásánál, a hol pedig egy igen bonyolódott házasságtörési históriával van alkalma a serdülő fiatalságnak megismerkednie. A jó erkölcsökre való hivatkozás szép dolog, de azután követke-zesnek kell lennie.

Quand Sarcey dort . . . A mikor Sarcey alu-zsik . . . Ily című csipős kis költeménnyel trak-tálta egynehány évvel ezelőtt az öreg urat Pierre Trimonillat, francia poéta. Nem először történt meg vele, s bizonyára megesezt vele azóta is. De azért ő törhetetlenül ment előre a maga utján, nem nézve se jobbra, se balra, csak oda, hol az igazságot látta. Ritka jelenség ez a mi századunk-ban, s kritikusknál megbecsülhetlen. Mosolyoghatunk egyik-másik félszégén, helytelenithetjük tulzott chauvinismusát, becsmérelhetjük irányának pongyo-laságát, de ebben az egyben tisztelnünk, becsülnünk s követnünk kell őt. Fogadjuk ezt el tőle öröksé-gül, hisz ő már most végképen aluszik, s nem há-borgatják álmaikat az érzékenyekedők gunyolódásai.

Puskin ünnep. Május hó 26-án volt 100 éve annak, hogy az oroszok nagy költőjét, Puskit, a sojatorski kolostor fenyegekkel borított poétikus temetője hantja alá fogadta. E száz éves évfordulót az oroszok páratlan fényvel és lelkesedéssel ünne-pelték meg. Az ünnepszég 3 napig tartott és részt vett benne a birodalom valamennyi városa. Puskin emlékere a selő-mihajlovskoei kerület menedékhá-zat épített elaggott írók számára. E célra megvet-ték a Puskin család psovsei birtokát tízennégyezer rubelért a költő fiától, a ki orosz tábornok. Disz-előadásokat tartottak a színházakban; emlékbeszé-deket mondtak az egyetemeken, iskolákban, misét a templomokban, a költő lelkeüdvéért. Az ünnep megható epizódja volt az a gyászmise, melyet az elhagyatott sojatorski kolostorban mondtak, a hova ez alkalomból az orosz írók testületileg za-rándokoltak el. E gyászünnepek előkészítésén Skov kerületének kormányzósága és az orosz írók váll-vetve dolgoztak. Pétervárról külön vonaton utazott az ünnepi közönség Oszrod állomásig, — a többi, körülbelül hetven kilométernyi utat kocsin tette meg a kolostorig, melynek temetőjében nyugszik Puskin atyja és nagy atyja is. A költő halálos ágyán fejezte ki azt az óhaját, hogy az elhagyott kolos-tor fenyegei alatt szeretne nyugodni.

Balzac nyomoráról. Születésének századik év-fordulója alkalmából föllevenitene néhány jel-lemző és vidám esetet Balzac életének abból a ré-széből, a mikor a modern társasalmi régény megte-remetője igen nagyon szegény legény volt. Az élettel való marakodásáról hű képet ad például egy levél, a melyet 1839. november 2-ikán irt:

Borzalmas kinokat szenvedtem át — írja — szinte képtelen vagyok elmondani önnek erről egy-két szót. Kétszer annyira voltam, hogy ke-nyerem, gyertyám és papirom sem volt. Ugy haj-szoltak a végrehajtók, mint egy nyulat, vagy még

annál is különbül. Most itt vagyok Jardiesban, egyedül, mindenkitől elhagyatva . . .

Egy 1840. február havában keltezett levélben a következő passzus olvasható:

Őn tehát nem akart többé írni nekem, mert olyan ritkán kapott tőlem levelet. Igen, ritkán küldtem levelet, mert nem volt mindig bélyegem és ezt nem akartam önnek bevallani. Ennyire fajult el az én nyomorom és még tovább is. Ez szörnyüség és nagyon szomorú, de igaz. Igen, napokat éltem át, a mikor büszke voltam, ha egy zsemlyét ehettem a boulevardokon!

Egyszer Balzac már ágyban feküdt. Nem birt aludni, mert nem volt pénze. És reggel egy jelenté-keny összeget kellett lefizetnie, ha csak nem akart újra az adósok börtönével megismerkedni. Valami kulcszörgéshez hasonló zajra lett hirtelen figyel-messé. Megfordítja a fejét és a holdvilágnál, a mely a függöny nélkül való ablakokon áradt be, egy embert pillant meg, a ki azon fáradozik, hogy az íróasztalát feltörje. Talán senki sem cselekedte volna az ilyen pillanatban azt, a mit ő. Ő tudnillik hangosan felkaca-gott. A fickó tetten bapva érezte magát megriadva hagyta abba munkáját. Balzac csak kacagott egyre hangosabban kacagott.

— Ugyan min mulat olyan jó! — kiált rá a tolvaj fenyegető szándékkal közeledve az ágyához.

— Hogy min kacagok! Nagyon egyszerű — fe-lelte Balzac. — Azon kacagok, hogy ön játszva az-zal a veszedelemmel, hogy a bagnoba jusson, ál-kulcsal belopózik ide és pénzt keres egy olyan fiókban, amelyben én fényes nappal az igazi kulcs-al sem fedezhetek fel egy árva fillért sem.

És újra kacagott. A tolvaj pedig pirulva som-polygott ki. Olyan meggyőző őszinteséggel hatott rá ez a kijelentés, hogy minden reménye oda lett.

Balzac a későbbi esztendőben nem csak szen-vedélyes játékos volt, hanem a jó borokat is na-gyon kedvelte s ha a bor különösen finom volt, akkor nem győzött eleget inni belőle. Egyszer meghívta vacsorára egy gazdag parvenü, valami börsziáner, a ki a fősvénységéről volt ismeretes. A lakomának vége volt, pompásan füstöltek már a drága szivarok, a mikor a házigazda gondos figye-limmal Balzac elé ad egy tálcán egy nem épen ter-jedelmes üveget. Bevezetésül csak ennyit mondott:

— Ez a kis ital harminc esztendő.

Balzac vette az üveget, háromszor egymásután megtöltötte és felhajtotta a poharát. És aztán víz-szaadva az üveget az ámuló börsziánernek, így szólt:

— Korához mérten bizony nagyon kicsi ez az üveg.

A fővárosi közönség igazán nem panaszkodhatik a nyári szórakozás kellemessége ellen, mert annyi hely kínálkozik erre, hogy nagyon befentesnek kell valakinek lenni, hogy ebből az óriási tömkelegből kiválogassa azt, ami leginkább leköti figyelmét. Ős-budavár, a nyári színházak és a Somossy-mulató válllvetve versengenek, hogy az itthon ragadt közönsé-get kellő szórakozáshoz juttassák. Az orfeum ügyesen össze-állított programjával napról-napra fokozott érdeklődést kelt maga iránt. Különösen érdekes Charmion gimnasztikus produk-ciója, mely szám óriási tömeget csődít az Orfeum füstös nézőterére. Ezek után bátran elmondhatjuk, hogy Budapest egy kis Páris.



Pál apostol levelei

Regény

Irta Krudy Gyula

ELSŐ RÉSZ

A koraláthi tölgyek zúgnak

A fehér virágokba öltözködött gyümölcsösfák alatt egy piros fejkendős parasztleány kapálgatott és közben falun termelt nótákat énekelt. A méhek zümmögtek a levegőben, fecskék nyilaztak és a délutánban tavaszi sejtéseklől zsongott minden. Még annak a piros fejkendős lánynak a nótázása is. A napocska megaranyozta a poros ablakszárnyakat és szivárványos fényességgel szállott be a szemnáríum hideg termeibe, ahol öreg papok szentéletűnek nevelgettek huszonkét ifju embert, akik tanulgatván a szentek és egyéb dicső elődök élettörténetét, kegyes gondolatokat forgattak csak fejeikben és szíveikben.

Különösen pedig az a barna, magas fehér homloku fiu, amelyik az ablak közelében ült a tanulóteremben és vastag könyvére buzgón ráhajolt. Lelkes tekintete nyelte a betűket és fehér, indulatnélküli orcája felpirult esendesen, nyilván a tudomány boldogságától. A magister, ki a teremben sétálgatott, néha nagy meglepéssel bókkolt fejével a fiu felé. „Bene, bene gondolta az öregesedő pap, — e huszonkét juhok között te léssz az egyetlen, akinek megnyitattika káptalan országa. Pispok léssz, Pál barátom.“ A huszonkét juhok nem láthattak belé a magister gondolataiba és emián mindnyájan buzgón tanulgatták a vastag könyvek ékes

mondásait. A fiatal fejek a sárga könyvlapok felé voltak hajolva és a napocska hiába szórta be a fehér, kopaszfalu nagy terembe tavaszi sugarait és a kertben kapálgató leány nótázása sem hatott fel idáig. A napocska májusi sugárit nem érezte itten senki, csak az a barna fiu az ablaknál, ugyancsak ő hallgatta is a leány danolását. Egy kis sárga füzet volt a könyve elé téve. Most elővette azt és ceruzájával írni kezdett belé.

»A kertek alján — Rózsákat lop-tam, — Bokréltába kölve — Ablakodba dobtam“ ... Ezt a nótát már én is hallottam. Persze nem tudom már, hogy hol. Hanem annyi igaz, hogy az a leány nagyon szépen énekel ottan a kertben. Szeretném megkérdezni tőle, hol tanulta ezt a dalt. Tán a mi vidékünkre való, mert felénk éneklük ezt a nótát. — Itt nem énekel senki soha. Leg-alább is nem olyan nótákat, amilyeneket én szeretnék hallani. Ó, kegyes jó Máriám, Istennek Anyja, bocsásd meg! Igen, énekelünk mi is. Vasárnap zeng az orgona a kápolnában és mi szegény szolgálid áhítatos lélekkel nyitjuk dalra ajkunkat. Huszonkét kispap térdepel Előtтед, Szűz Asszony és mindnyájan Feléd küldjük dalunkat, a magasságos Ég felé, ahol Te csillagok között trónolsz, és ránk szegény gyermekeidre szeretettel tekintesz.

Csak épen olyan világias, paraszti nótákat nem szabad e szent falak között ajkunkra venni. Pedig

néha jól esnék. Különösen estve, imádság után, amikor lefekszünk és az ablakomon benéznek a csillagok. Ilyenkor szeretnék kimenni a tavaszi éjbe és a virágos fák alatt bolyongva paraszti nótákat dúdolgatni, vagy verseket szavalni. Mint egykor. Az estve is mint ármányos kígyók marcangolták szívem a régi versek, amiket régen tanultam és amelyeket elfelejteni nem tudok. Pedig el kellene felejteni őket most már. Négy éve, hogy eszentelt köntöst érdemtelen testemre öveztem és négy év alatt iparkodással és szorgalommal áldott tanítóim és mestereim szeretetét kiérdemeltem. És alázatosságommal és tisztaságommal. Vajjon nem rút há-látlanság-e tőlem, hogy az estve is Petrarca szonettjeit szavalgat-tam agyam csendességében, amikor a tavaszi éjca-kából benézeget-tek hozzám a csillagok és a szélet hallottam bujdosni a kolostori kert bokrai között. Kemény fekhelye-men hiába esedeztem, hozzád Mi-asszonyunk, segítségemre nem jöt-tél. Fülemben mostan is zsong, amit Petrarca az egyedülvalóságról éne-kelt:

Oly árva vagyok, ha ő nincs velem,
Mihaszna tündököl a nap az égen.
Mióta bűvölő szemébe néztem,
Nem ismer más napot az én szemem.

S ha jó az álom, a halál szülője,
Hogy tört szívembe titkon beleszöjje,
Az ő viruló büszke életét!

Ugy visszasírom, vágytól eszelősen
Azt a tájat, amely elrejté tőlem ...
Te egyedül boldog, derűs vidék.

Azt a tájat, azt a vidéket látni fogom-e valaha? Tán az a parasztleány, aki a kertben énekel, arra a vidékre való, és mondani tudna valamit felőle. Minden ismeretlenről azt hiszem, hogy látta őtet, csak én vagyok tőle távol, egyedül.

Estve jött a rektor, és a szonettek elröpültek akkorra, amidőn ő körüljárta esoszogó lépéseivel a hálótermet. Aludtam aztán . . .

Ah, jön a nyár és az én bűnös fejem szentelt olajakkal és mirhával kenik meg. Vajjon elmúlnak-e akkor a vágyak, amik kifelé csalogatnak szíréncarjába a mámoros tavaszi éjcekének? Amelyek virágnének virágos fák alá, derűs vidékekre, a szonettek királynője után, a királylány után? Én Uram, én Jézusom, légy segedelmére a te szegény szolgálóknak.

Pál teológus visszacsuszta az írást a könyve elé, felemelte a fejét. Körülötte, mint megannyi munkás méhek a kaptárban zümmögtek, duruzsoltak növendéktársai a tanulóteremben. A tavaszi délután homályosodott és az a parasztleányka sem kapálgatott már odalenn a fehér fák alatt. A magister hosszú, nesztelen lépésekkel járkált a fal mentén és a falról, szemben Pállal a felfeszített Jézus nézett le töviskoronás fejével a kispapokra.

Pál sóhajtott, aztán levelezgetvén könyvében rátalált a helyre, hol a tanulást félbeszakította.

II.

Csendes, fájdalmasan boldog szemináriumi évek. Hogy azok el-suhantak Pál felett. A szentelt falak esőndes nyugalmaiban iparkodó tanulással, imádkozással és elmélkedéssel töltvén napjait észre sem vette, hogy négy év elröpült. Fériára sohasem vágyakozott és nyárjöttével ájtatos sorokban írta az édesanyjának, hogy ő innen nem megy el a szünidőre sem. Az ő Urának, Istenének szolgálatában nagyon boldog és megelégedett. A világ immár nem nyújthat neki semmit, amiért érdemes volna elhagyni a kolostort. (A bárónő, aki erősen világi asszony volt Korláthiba, bosszusan dobta félre a Pál leveleit és azt mondta a felnőtt leányának, hogy: a te bátyád tökéletesen megbolondult. A nagy

szőke Irma nem igen törődött a bátyjával. Alig látta őtet apró gyermek kora óta. A fiu papi intézetekben végezte a gimnáziumot, onnan került a bencések szürke nagy házába, ő meg az eperjesi nénéknél töltötte az éveket növendék lány korától nagylányos idejéig. Mikor az öreg úr meghalt Korláthiban, akkor hazahozta az anyja és a gyászruhája már bokáig érő vala.)

Pál pedig nem számlálta a napokat, amik csendesen multak el felette. Örökös tanulásban és imádkozásban telt el körülötte az idő. Ha jött a reggel, már a térdeplón találta őtet az első napsugár. A mély, hideg folyosókon a harangszó, ha végigcsengett, ez vagy a templomba, vagy a tanulóterembe hívta Jézus inasait. Sétára, ha indultak, páronkint és sorban mentek. A vén prefektus mindenik párnak feladott a séta előtt valami egyházi témát, a szentek életéből, avagy a liturgia bonyolultas paragrafusaiból. amiről sétálás közben elmélkedni és vitatkozni kellett. Ha jött az alkony, a nagy teremben szónokoltak és komoly vitatkozásokba eredtek a kispapok, így élesztve elméjüket, akkorra, amidőn kilépnek e szent, csendes helyről a profán világba, ahol gonosz emberek részéről néha megtámadtatik az Egyház és a Tanok, az örökek. A magister, aki közöttük járkált, gyönyörködve hallgatta az ifjú elmék szikrázó csatározását és az egész kolostor figyelmét lebilincselte a fehérhomloku Péter Pál, ha megszólalt az ő mély, rezgő hangján. A kispapok és a belső emberek mindnyájan tudták e sugár fiatalember-ről, akinek széles vállain megfeszült a köntös, hogy kiválik az alázatos rend egyszerű szolgálói közül. Az iskolapadok előtt történelmet, avagy irodalmi ismereteket nem sokáig fog ő tanítani. Az ő hivatása nem az iskola, hanem a nagy világ, ahol a fényes papi elmék csillognak és elvakítják ragyogásukkal a kételkedők és hitetlenek szeméit. Alázatossága, hitbeli buzgalma és nagy, ragyogó elméje mellett praedesztinálja őt a nagy szerepre, amely reá az egyházban vár.

Ó, mert a szonettekről és a

csillagos, tavaszi éjszakákban előjövő vágyakról senki sem tudott. Ahogy azok titokzatosan jöttek, éppen úgy elszálltak a hajnali harangszóra és Péter-Pál leugorva fekhelyéről, kisietett a hideg, mély folyosóra, ahol a sarkon, a térdeplón törte térdeit és a Megfeszített bronzlábára hajtotta izzó homlokát.

Különösen egy év óta, amióta huszonhárom éves. Mostan is mindig emlékezik arra a kései októberi napra, amikor a hársak és topolyák leveleiket ingatták a bujdosó őszi szélben és a galyak susogtak a kolostor nagy kertjében, ahol ő egy korhadrt kerti padon a gömbölyű kőasztal párkányán elmélkedett életen és mulandóságon. A napfényes délutánban nyugodtan és szilárdan állott a fák mögött a szürke kolostor ablak-soraival, mint maga a hit. A ribizli-bokrok között apró madarak ugrándoztak és egy fáradt lepke simult oda a tölgyfa derekához és szárnyait alig észrevehetőleg mozgatta a napsugárban.

Ekkor egyszerre a nevét hallotta kiáltani:

— Péter-Pál . . .

Felugrott. A fák alatt a prefektus közeledett és kegyesen intett feléje kezével.

— Téged kereslek, fiam, — mondta a szikár, őszülő pap és leült a lócára. Péter-Pál lehajtott fővel, kezét összekulcsolva mellén állott előtte. A földön egy kis Katica-bogár futott, éppen a lába előtt. A kis bogár sehogysem tudott keresztüljutni egy útjában fekvő száraz galyon. Péter-Pál a lábával csendesen eltolta a bogárka elől az akadályt.

— Fiam, — kezdte a prefektus egy összehajtott levelet bontogatva, — az édesanyád ma levelet intézett hozzánk. Tudakozódik felőled és egyben határozott választ kér arra, hogy vajjon feltett szándékod-e néked a mi rendünk szegénységében megmaradni. Az édesanyád, amint levelében írja, szeretné, ha elhagynád az egyházi pályát. Szerinte az a ragyogó jövő, amely felőled a csillagokban megirratott, papi köntösben el nem érhető. Szeretné, ha elhagynál bennünket és a világi pályák közül választanál.

A prefektus felnézett és szürke szemét figyelmesen mélyesztette a Péter-Pál tekintetébe. A kispap ingatta a fejét, szemét alázatosan a földre sűtvén.

— Bene, — szólt a prefektus. — Itt van még egy másik levél, ezt már neked írták. Nyilván a nővéred, fiam, vagy más leány, aki hozzád közel áll. Bizonyosan az édesanyád óhajtását tolmácsolja az is. Olvasd el. És gondolkozz, fiam. Mi téged nagyon szeretünk. Mindnyájan bízunk benned és a sors, hitünk szerint, ékességévé teend Rendünknek, ha velünk maradsz. Ha elhagyod ezeket a falakat, a szeretet megmarad szívünkben és imádkozni fogunk érted.

A prefektus megigazította kis sapkáját és letéve a két levelet az asztalra, csendes lépésekkel ment vissza a faszorba. Péter-Pál mélyen meghajolt előtte.

Azán a levelek után kapott. Az anyját meg sem nézte. Ismerte a bárónó terveit. A jó és okos asszony, hogy fiát minden költség nélkül felneveltesse, a papok kezére bízta és a szemináriumba vitte, amidőn ideje elérkezett. Péter-Pál neveltetésénemigen került pénzébe az özvegy asszonynak. Az öregúr egykor úgyis igen megterhelte a korláthi holdakat és a kuriának már csak a kéménye látszott ki az adósságából. Erre a kéményre szüksége volt az özvegy asszonynak, ahoz, hogy Irmát jól férjhez adhassa. Péter-Pállal úgy számított, hogy az majd elvégzi a tanulmányait a papoknál, aztán a felszentelés előtt ottahagyja a klastromot barátjaival. A bárónó okos asszony létére igen jól tudta, hogy a papok nagyszerű nevelésben részesítik azokat a növendékeket, akikkel terveik vannak. Nemkülönbben ismerte a fia tehetségét. A bárónónak messzenemő terveit voltak. Fantasztikus asszony volt egész életében és a férjével csak azért nem tudott jól élni, mert az öreg Prinyi Balázs mint aféle nagypipájú, kevés dohányú alispán-ivadék, legszivebben a karosszékekben üldögélt a kandalló előtt. Az volt a legnagyobb szerencsétlenség, ha kimozdult a kuriából. Az öreg úr veszedelmesen nem tudott kár-

tyázni, de ha kitétte a lábát a házból, meg sem állott a rászkai nagyfogadó 4-es számú szobájáig, ahol Benei Gyula muzsikált és a vármegye urai ütötték a makaó-bankot. Az öreg Prinyi Balázs úr, — öreg volt már akkor, mikor a világra jött, kövér, és tán már a bölesőben sarkantyús-eszimat és magyarnadrágot viselt, — ilyenkor elfelejtkezett a baroneszről, akít otthon majd megfojtott a méreg és megesett vele néhány-szor az életben, hogy még azt a négy szürkét is elűtötte a makaó-bankon, amin bejött falujából. A kocsis gyalogszerrel érkezett haza napok elmúltával, az öreg Prinyi pedig csak hosszas parlamentirozások után mert a bárónó szemei elé kerülni. A bárónó rendesen azzal kergette vissza a kocsist, amikor gyalogosan hazaérkezett, hogy:

— Takarodj akasztófára való, mondd meg a gazdádnak, hogy haza ne merjen kerülni, mert lelvöm, ahogy beteszi a lábát az udvarra.

A vén kocsis visszagyalogolt a városba és átadta az üzenetet:

— A méltóság asszony tisztelteti és csókoltatja a tekintetes urat hogy gyünne már haza, mert megöli a búbanat egyedülvalóságában.

Az öreg Prinyi Balázs úrral azonban csak eleinte lehetett ilyen elbánni a postillion d'amour-nak. Összeszidta a vén kocsisát és futtatta haza, hogy addig, a míg a felesége nem irat a nótáriussal kötelezvényt arról, hogy őtet soha semmi inzultussal nem fogadja, addig nem megy haza. Egyebekben küldjön pénzt, mert itt nagy a kontó.

A vén kocsis gyakran négyszer is megjárta az utat Ráskától Korláthiba, amíg a bárónó tényleg előadta a briliáns fülöngügöit és a menedéklevelet.

Az öreg Prinyi Balázs ur hazatérve, jó darab ideig ült a kandalló előtt, karosszékekben pipázgatva. A bárónó rötta a szobákat és csapkodta az ajtókat. „Hogy még csak képviselő sem tud lenni egy ember Magyarországon! Még csak képviselő sem. Itt kell elsavanyodni falun, amikor élhetnének úri emberek módjára nagyvárosban. Ördög és pokol, kitekerem a

fiam nyakát, ha a fattyú az apjára üt! Kutyateremtette!”

Igy a bárónó, aki igen jelesül tudott káromkodni, miután ő vezette és ő tartotta a gazdaságot, meg valami esodálatos, furfangos asszonyi praktikákkal a bilánszot a rengeteg adósság és a korláthi holdak jövedelme között.

Amíg az öreg Prinyi Balázs úrra egyszer, hónapok multával ismét rájött az órája és a szürkéekkel (amiket a bárónó mindig visszaváltogatott) elhajtott a kuriából a rászkai nagyfogadó 4-es számú szobájába. — Eközben a két gyerek felnőtt és az intézetben készültek azokra a szép tervekre, amiket nagyralátó anyjuk jövedelmük felől összeálmodott. Irma karsu, szőke, nagy leány lett, Péter-Pál a bencésekhez került és a levelek, amelyben a házfőnök a méltóság asszonyt fia felől értesítette, áradoztak a dicséretől és elragadtatástól. A bárónó ilyenkor diadalmasan mosolygott.

— Persze, kellene a fiam feje a papoknak. Hanem abból nem esznek! Úr leszen a kölyökből, nem kámzsáló barát!

És ime, most kérte vissza a fiát a bárónó a papoktól. Hanem a fiú azt felelte, hogy nem megy.

Ott volt még az a feltöretlen másik levél is, amit az ő nevére küldött valaki. A finom hosszukás betűket felpiruló orcával nézte Péter-Pál. „Nagyságos Prinyi Pál urnak, . . .” Mintha ő nagyságos úr volna? Vajjon ki titulazza őtet így, az alázatosság és örök szegénység egyszerű szolgáját? Piros pecséttel volt lezárva a levél. A címeres gyűrű helye két holdat mutatott és a holdak esillagos mezőben usztak, amely mezőt meztelen kard vágott ketté.

Péter-Pálnak a halántékába lüktet a vér. Feltörte a levelet, de úgy remegett a keze, hogy nem tudta olvasni a sorokat. Lefektette az asztalra a diósgyőri papirost és a tenyerével széjjel feszítette az összehajtott írást. Ennyi volt a levélbe írva:

Pál,
meghalt az édes anyám. Most már igazán árva lettem. Olyan egyedül vagyok ebben a nagyvilágban, mint egy szegény leány csak lehet. Mihez fogjak? Szólj hozzám egy jó szót. Áldjon meg érte az Isten.

Folytatjuk

Szerkesztői üzenetek

Kéziratot nem adunk vissza

M. Nagy Idus. Kedves dolgok ezek. Kár, hogy még gyakorlatlanok a kaecócskák az érzelmek kifejezésében. Egyik ideális lelkületű munkatársunk rendkívül felbuzdult a verseire és így kiáltott fel: „Hogy tudhat ez a nő szeretni! Ezt kineveljük a magunk számára!” S rögtön hozzáfogott a leckeadáshoz, természetesen egy — magánlevélben. Aztán pedig lesimitotta a „Felelet“-ről a homokszemeket és így megesiszolva, itt adjuk. Igyekeztek, hogy minél előbb a belső hasábokra kerüljön.

Oh igen! adj nekem,
Adj fehér virágot,
Többet adsz, minthogyha
Adnád a világot!

Mindenik virágot
Szeretem becézem
Óh de a fehéret
Legjobban megértem,

Kérde, hogyan küld el,
Hogy el ne hervadjon,
Mintha most szakasztanád
Oly őrde maradjon.

Leheld rá a csókok
Szerelmed sugjad el
S az a fehér virág
Soha se hervad el!

M. A. Fiume. Szíves soraiért fogadja köszönetünket. Örülünk, hogy az ország legtávolabbi részeiben is oly nagy érdeklődéssel kísérik szerény munkásságunkat, a melylyel egyedüli célunk, vágyunk az, hogy hazánknak szolgálatára, hasznára lehessünk.

Geiringer Aladár. Amint e rovat elején olvashatja, kéziratot egyáltalán nem küldünk vissza. A válaszlásra pedig nem érünk most rá. Azért a legjobb, ha ezen a helyen értejük meg egymást. Beküldött verse a legcsekélyebb poétai tehetséget sem árulja el, legalább most még. Lehet, hogy Ön még kis iskolásfiú, kinek hajlandósága van a költői dolgokhoz, de hiányzik ehhez az érett ész gondolkozása. Ide-oda csapong s egy kellő mondatot sem tud kihozni. A lantja még éretlen — különben nem adna ki magából ilyen strófákat:

Nem is felejtettelek el én soha,
Mindent csak rád gondolok éjjel s nappal.
Hisz te is azt suttogtad halkán: ha
De szeretlek és megöleltél angyal.

Oh! hát ne felejts engem el el,
Ki felérsz nekem az éggei!
Szeress, midőn feléd járok,
És ölelj, ha eléd állok!

Aztán tessék bizalommal lenni a legifjabb poétai nemzedék iránt. Korholnak bennünket, hogy gunyoljuk, lenézzük a fiatal esemeteket, pedig mit tehetnénk mást ilyen esetben. Tessék valami jót írni és a legszívesebben közölnök. Helytelen egykettőnek az a nézete, hogy csak ismert nevű egyénektől közölünk verseket.

Önből azt hiszem a humoristakörmök kez-

denek kinőni. Próbálkozzék meg ezen a téren hátha tud valamit felmutatni.

R. J. „Róla.” Ha ezt a verset Ő elolvassá, feltétlenül szakítana önnel. De meg is érdemelné!

D. J. Velasquezről irt munkája nagy tanulmányról tesz tanuságot, de új dolgok nem akadnak benne, s kidolgozás tekintetében sem találjuk olyan-
nak, hogy lapunk hasábjain helyet foglalhatna. A mi a honoráriumot illeti, minden jó cikkért megfizetünk. Kéziratok visszaadására azonban nem vállalkozhatunk.

D. L. Félegyháza. A „Gondolatok“-ban — tagadhatatlan sok a poézis, de kevés a tartalom és gyöngé a toll. Frázisokat a mi rotációsunk nem képes bevenni. Próbáljon meg ezek nélkül dolgozni. Talán sikerülni fog.

V. Gy. A szép verset köszönjük. Igyekszünk mielőbb sorát ejteni.

Bródy Miksa. „Katharsio“ című verse még nem közölhető. Vannak benne sikerült sorok, egy-két igaz metafora megkapja az embert, de az egyes versszakok a fiatal, a küzdő tehetségnek bizonytalan tapogatózását árulják el. Aztán törekednie kell, hogy a rím kedvéért a gondolatot s nem gyakran az értelmet fel ne áldozza. Így:

Tompol a nép s még ezredévek multán
Sem lesz talán a balga tapsnak után
Majd mulnak ezredévek ezredévre
Nagy emberöltők töltik sirjukat;
A tetszésnek még akkor sem lesz vége
S a nép még mindig hősein mulat.

Próbálkozzék meg, egy kisebb igényű verssel, hova gondolatait jobban tudja koncentrálni. A poezishez nem elég a csinos külső forma, a belső tartalom teszi csak igazán széppé a költeményt. Önnek határozott tehetsége van a versíráshoz; Önben van hév, akarat, merészség s ha ki fog bontakozni a merő kísérletezések homályából, sikert is arat majd. Addig csak tessék tovább verselni.

Felelős szerkesztő és laptulajdonos RUDNAI GYÓZÓ

Márkus Samu könyvnyomdája Budapest

HIRDETÉSEK

H AJFIATALÍTÓ 
biztos és kipróbált szer őszhaj, fejkorpa, hajhullás ellen; negyedliteres üveg 1 frt 50 kr.
FÜLÖP GY.-nél (ezelőtt Török K.)
Budapest, Kálvin-tér 3. szám, I. em. 7
Főraktár Budapesten Török Józsefnél

Francisco Echeopar, Malaga. Valódi, tiszta, eredeti spanyol borok, Malaga, Madeira Scherry és Oportó, minden évfolyam termése direkte vám, adó és portómentesen, előnyös fizetési feltételek mellett. Magyarországi vezérképviselő: **Grünhut I. Bpest Muzeum-körút 41.** Lerakat és állandó raktár **Schenker és társa** cégnél. Mérleg-utca — Alapított 1764.